

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL BESTÄMMELSER OM

FOLKSKOLEUNDERVISNINGEN I VISSA STÄDER

AFGIFVET DEN 30 OKTOBER 1907

AF

DÄRTILL FÖRORDNADE KOMMITTERADE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1907

2264/07

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrifvelse	
Förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer	1.
Förslag till ändrad lydelse af § 2 i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902	5.
Förslag till folkskolestadga för vissa städer, i hvilka folkskoleväsendet hafves af stadsfullmäktige	6.
Motiv:	
Allmän motivering	33.
Särskild motivering till lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer	48.
Förslaget till ändrad lydelse af § 2 i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902	51.
Förslaget till folkskolestadga för vissa städer	52.
Särskild mening	59.

Till HERR STATSRADET OCH CHEFEN
FÖR KUNGL. ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET.

Sedan Kungl. Maj:t den 14 juni 1907 medgifvit, att Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet finge inkalla högst tre sakkunniga personer för att inom departementet biträda vid utredning af frågan om öfverflyttning på stadsfullmäktige i vissa större städer af vården om folkskoleväsendet därstädes, har Herr Statsrådet den 11 sistlidne juli uppdragit åt undertecknade att deltaga i beredningen af denna fråga.

Enligt Herr Statsrådets föreskrift sammanträdde kommitterade första gången den 3 nästlidne september; och få kommitterade efter fullgjordt uppdrag härmed öfverlämna

dels förslag till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer,

dels förslag till ändrad lydelse af § 2 i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902,

dels ock förslag till folkskolestadga för vissa städer, i hvilka folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige

jämte till dessa förslag hörande motiv.

Särskild mening är af undertecknad Edlund uttalad och här bifogad.

Stockholm den 30 oktober 1907.

JOHAN ÖSTBERG.

K. E. EDLUND.

ALFR. FRIDÉN.

Förslag till lag

angående folkskoleväsendet i vissa städer.

Med ändring af hvad i andra författningar kan finnas stridande mot här nedan meddelade föreskrifter förordnas som följer:

§ 1.

I stad, där stadsfullmäktige finnas och Konungen på framställning af vederbörande därom förordnat, skola folkskoleundervisningen och dithörande anstalter jämte församlingsbibliotek, hvilka kunna bestå af eller i sig innefatta skolbibliotek, samt uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, hvilken staden såsom kommun har att genom stadsfullmäktige vårda; skolande i följd häraf kostnaderna för dessa ändamål beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgadt.

§ 2.

1. Där denna lag träder i tillämpning, öfvertager staden omedelbart de rättigheter, stadens församling eller, där dessa äro flera, stadens församlingar gemensamt hafva till egendom och medel, som anslagits till eller användas för folkskoleundervisningen och öfriga i § 1 omförmälda ändamål, samt ikläder sig skyldighet att fullgöra de förbindelser i fråga om dessa angelägenheter, för hvilka församlingen eller församlingarna gemensamt hafva.

2. De före nyssnämnda tidpunkt i vederbörlig ordning fattade beslut rörande aflönings- och pensionsförhållanden skola äga samma giltighet, som om besluten fattats af stadsfullmäktige.

3. Angående dispositioner och testamentsanslag med afseende å de i § 1 omförmälda ändamål, hvilka före angifna tidpunkt blifvit eller därefter blifva ställda under förvaltning af styrelse för folkskolan, gäller hvad särskildt är eller varder stadgadt med den ändring, att skolstyrelse, hvarom nedan sägs, inträder i skolråds ställe.

§ 3.

Folkskoleundervisningen i stad, som i § 1 afses, ordnas enligt en af Konungen utfärdad särskild stadga.

§ 4.

Närmaste värden af folkskoleväsendet i stad, där denna lag äger tillämpning, handhafves af en skolstyrelse.

§ 5.

Där ej för särskild stad Konungen annorlunda förordnat, utgöres skolstyrelsen af stadens kyrkoherde eller, där flera kyrkoherdar finnas, af den bland dessa, vederbörande domkapitel utser, samt ett jämnt antal af minst åtta och högst tjugo andra ledamöter, hvilka utses till hälften af stadsfullmäktige och till andra hälften å kyrkostämma med församlingen i staden eller, där kyrkoförsamlingarna äro flera, å gemensam kyrkostämma med dessa.

Stadsfullmäktige bestämman antalet ledamöter i skolstyrelsen, och skola de ledamöter, hvilka väljas af stadsfullmäktige, utses bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade inbyggare, som uppnått tjugofem år, samt de, hvilka väljas å kyrkostämma, bland de å kyrkostämman röstberättigade, som uppnått tjugofem års ålder.

Då domkapitlet utser ledamot i skolstyrelsen, gäller valet för fyra år i sänder.

Val till öfriga ledamöter i skolstyrelsen skola likaledes afse en tid af fyra år, dock att halfva antalet af dessa ledamöter eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, utträder efter lottning vid slutet af andra året ifrån det denna lag vunnit tillämpning. Afgår vald ledamot under den tid, för hvilken han blifvit utsedd, väljes annan ledamot för den tid, som återstått för den afgangne.

Stadsfullmäktige och kyrkostämma må jämväl, om de så finna erforderligt, hvar för sig utse suppleanter i skolstyrelsen till halfva det antal, som motsvarar de af dem utsedda ledamöterna eller, då antalet af dessa icke är jämnt, till det antal, som är närmast öfver hälften. I afseende å valbarhet till suppleant gäller hvad om ledamot är stadgadt. Tjänstgöringstid för suppleant är två år.

Kvinna, som blifvit utsedd till ledamot eller suppleant i skolstyrelsen, äger att när som helst afsäga sig uppdraget.

§ 6.

Skolstyrelsen, som inom sig utser ordförande och vice ordförande för hvarje kalenderår, sammanträder på ordförandens kallelse, så ofta han det nödigt finner eller då minst halfva antalet af ledamöterna därom gör framställning.

Ärende må icke företagas till afgörande, därest icke mer än hälften af ledamöternas hela antal är tillstädes, dock att skolstyrelsen äger att åt särskilda inom densamma utsedda delegerade eller nämnder öfverlämna att i enlighet med de föreskrifter, som af skolstyrelsen meddelas, med skolstyrelsens rätt fatta beslut i frågor om beviljande af tjänstledighet åt lärare, om förordnande af vikarier för dessa, i ärenden, som röra tillämpning på enskilda fall af bestämmelser antagna af skolstyrelsen, om åtgärder mot vanartade skolbarn eller tredskande föräldrar och målsmän samt i sådana ärenden af ekonomisk natur, som skolstyrelsen finner vara af den beskaffenhet, att de lämpligen kunna af delegerade eller nämnd afgöras; börande dock, för att delegerades eller nämnds beslut skall vara bindande, minst tre hafva deltagit i beslutet och samtliga tillstädesvarande varit om beslutet ense.

Skolstyrelsen må ock åt särskilda delegerade eller särskild nämnd uppdraga att hafva den vård och förvaltning af församlings- och skolbibliotek, som eljest skulle tillkomma skolstyrelsen.

§ 7.

Vid val till ordförande och vice ordförande i skolstyrelsen samt, där så äskas, vid öfriga val sker omröstning med slutna sedlar, och lotten skiljer mellan dem, som erhållit lika antal röster.

I öfrigt verkställs omröstning öppet, och blifver den mening gällande, hvarom de flesta förena sig. Äro rösterna för olika meningar lika delade, gäller den mening, som af ordföranden biträdts.

§ 8.

Vid skolstyrelsens sammanträden föres protokoll, hvilket skall antingen genast eller sist vid nästa sammanträde justeras; dock kan, särskildt för hvarje gång, uppdragas åt två eller flera af ledamöterna att jämte ordföranden verkställa justeringen.

§ 9.

Skolstyrelsens ordförande ombesörjer med det biträde, som är ställdt till hans förfogande, skolstyrelsens skriftväxling, mottager alla till skol-

styrelsen ställda skrivelser och framställningar samt tillser, att räkenskaperna öfver de medel, som skolstyrelsen omhänderhar, ordentligt föras i enlighet med gifna föreskrifter. Han är ock skyldig vårda skolstyrelsens handlingar samt öfver dem hålla register.

§ 10.

Skolstyrelsen utser för hvarje kalenderår inom eller utom sig en kassaförvaltare.

§ 11.

1. Skolstyrelsen intager med afseende på handhafvandet af densamma tillhörande ärenden till stadsfullmäktige enahanda ställning, som åt de af fullmäktige utsedda förvaltande verk och styrelser, hvar inom sitt område, finnes anvisad.

2. Skolstyrelsen tillsätter och afskedar folkskolelärare äfvensom öfriga lärare vid de under dess förvaltning stående skolor.

3. Beträffande skolstyrelsens åligganden och verksamhet skola, utom föreskrifterna i denna lag, lända till efterrättelse bestämmelserna uti den i § 3 omnämnda stadga samt i tillämpliga delar, hvad som finnes föreskrivet om skolråd i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 och i andra allmänna författningar.

§ 12.

För Stockholms stad gäller hvad särskildt är stadgad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19.....

Från och med det år, då denna lag för någon stad träder i tillämpning, skall skolstyrelsen hafva den sammansättning, som af denna lag betingas, i följd hvaraf val till ledamöter skola ske före nästföregående årets utgång.

Skolväsendets räkenskaper för sistberörda år granskas enligt förut gällande bestämmelser.

Folkskoleläraretjänst, som är förklarad ledig, då denna lag träder i tillämpning, tillsättes i dittills stadgad ordning.

Förslag till ändrad lydelse af § 2 i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902.

§ 2.

I hvarje

----- utgör skolstyrelse.

I stad, där folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige, äger skolstyrelse, som är barnavårdsnämnd, utse inom sig minst fem ledamöter att handlägga i denna lag afsedda ärenden, dock att framställningar till stadsfullmäktige skola afgöras af skolstyrelsen.

Förslag till folkskolestadga

för vissa städer, i hvilka folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige.

KAP. 1.

Skolor för folkundervisningen.

§ 1.

1. I hvarje stad, för hvilken denna stadga gäller, skola finnas fasta folkskolor till det antal behovet kräfver.

2. Af lärarne vid folkskola skola minst tre fjärdedelar vara anställda såsom ordinarie, på sätt i §§ 19—21 af denna stadga föreskrifves. Öfriga lärare skola vara extra ordinarie, dock må, om det kan ske utan men för folkskolan, i stället för dylik folkskollärare, biträdande lärare användas. För undervisning i öfningsämne må ock särskild lärare kunna antagas.

§ 2.

1. Där folkskolan har till föremål endast de mera försigkomna barnens undervisning, böra för meddelande af det första förberedande kunskapsmättet åt nybörjare småskolor inrättas till det antal, som finnes behöfligt.

2. Småskollärare anställes på sätt här nedan i § 24 stadgas, skolstyrelsen dock obetaget att besluta, att för uppehållande af undervisningen i småskola eller sådan skola motsvarande klasser i folkskola må användas ordinarie eller extra ordinarie folkskollärare, tillsatt i den ordning, som i §§ 19—21 eller § 24 af denna stadga sägs.

§ 3.

Där stadsfullmäktige därtill bevilja medel, må folkskolan utvidgas med en högre afdelning. I sådan afdelning skall den hufvudsakliga undervisningen meddelas af antingen ordinarie eller extra ordinarie folkskol-lärare.

§ 4.

För de lärjungar, som genomgått de för folkskolan fastställda läro-kurser samt icke öfvergå till den i § 3 omförmälda högre afdelning eller annan läroanstalt, bör tillfälle beredas att efter bestämd plan under lära-rens ledning dels underhålla redan förvärfvade kunskaper, dels ock däruti ytterligare förkofra sig.

För denna fortsatta undervisning må, där sådant finnes lämpligt, inrättas särskild fortsättningsskola enligt de grunder, som omförmälas i särskild författning samt i §§ 12, 16 och 45 af denna stadga.

§ 5.

För de lärjungar, som af skolstyrelsen erhållit tillstånd att lämna folkskolan under de i § 48 angifna villkor, bör jämväl, där förhållandena sådant medgifva och stadsfullmäktige bevilja därtill erforderliga medel, tillfälle beredas att i ersättningsskola underhålla förvärfvade kunskaper och, så vidt möjligt är, däri förkofra sig.

KAP. 2.

Skoldistrikt och skolstyrelse.

§ 6.

Stad, där folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige, utgör ett skoldistrikt.

§ 7.

1. Distriktets skolstyrelse, om hvars sammansättning och allmänna åligganden är särskildt stadgadt, utgör styrelse för alla stadens skolor, hvilka afse att meddela sådan undervisning, som denna stadga föreskrifver.

2. Skolstyrelsen skall äfven hafva inseende öfver de inom distriktet jämlikt § 62 inrättade enskilda skolor för samma ändamål och vaka öfver den undervisning i hemmen, som här nedan i § 38 omförmäles.

§ 8.

1. Skolstyrelsen skall hafva sorgfällig vård om distriktets skolor, noggrant iakttaga hvad gällande författningar angående folkundervisningen stadga och distriktets reglemente föreskrifver och vaka däröfver att lärarne fullgöra hvad deras viktiga kall af dem kräfver samt att barnen flitigt begagna det tillfälle till undervisning, som blifvit dem beredt.

2. Skolstyrelsen åligger att åt lärare, senast inom trettio dagar efter det skriftlig begäran därom framställts, utfärda tjänstgöringsbetyg. Detta skall innehålla dels uppgift om tjänstgöringens art och tjänstgöringstiden, dels ock vitsord öfver lärarens ådagalagda undervisningsskicklighet, öfver hans förmåga att i skolan upprätthålla ordning och att i öfrigt leda ungdomens uppfostran, öfver hans nit samt öfver hans vandel. Tjänstgöringsbetyg må ock, där skyndsamhet är af nöden, utfärdas af skolstyrelsens ordförande jämte de ledamöter, som skolstyrelsen därtill utsett.

3. Vid bedömande af undervisningsskicklighet, af förmåga att i skolan upprätthålla ordning och att i öfrigt leda ungdomens uppfostran samt af nit skola användas vitsorden: berömlig, med utmärkt beröm godkänd, med beröm godkänd, med nöje godkänd, godkänd och försvarlig, samt vid bedömande af vandel vitsorden: hedrande och mindre hedrande.

4. Därest stadsfullmäktige därtill bevilja medel, äger skolstyrelsen att för viss tid till sitt biträde antaga en folkskoleinspektör med de skyldigheter, som i en särskild för honom utfärdad instruktion angifvas. Under samma förutsättning må ock skolstyrelsen för viss tid utse erforderligt antal öfverlärare, hvilkas skyldigheter likaledes upptagas i en för dem afsedd instruktion.

Där särskild folkskoleinspektör finnes anställd, äger han att vid skolstyrelsens sammanträden vara tillstädes och i öfverläggningarna men ej i beslutena deltaga, med rätt för honom att, där han så önskar, få sin uttalade mening antecknad i skolstyrelsens protokoll.

Instruktionen för såväl folkskoleinspektör som öfverlärare utfärdas af skolstyrelsen men skall för att blifva gällande fastställas af vederbörande domkapitel.

5. En gång under hvarje läsår sammanträde, på kallelse af skolstyrelsens ordförande, skolstyrelsen, folkskoleinspektören, där sådan finnes af skolstyrelsen antagen, och de vid distriktets folk- och småskolor an-

ställda lärare för att öfverlägga om frågor angående folkskoleväsendet inom distriktet. Där, på grund af lärarnes stora antal eller distriktets utsträckning, ett för hela distriktet gemensamt sammanträde icke lämpligen kan hållas, ankomme det på skolstyrelsen antingen att anordna flera särskilda sammanträden med olika afdelningar af lärare eller ock att öfverlägga med af lärarne utsedda ombud. Såväl ombudens antal som sättet, hvarpå de skola utses, bestämmas i det för distriktet fastställda reglementet.

6. Därjämte äger distriktets folkskoleinspektör, där sådan finnes, eller eljest skolstyrelsens ordförande att, då så anses erforderligt, sammankalla alla lärarne eller vissa af dem till öfverläggningar rörande undervisning, ordning och tukt. Skolstyrelsen må ock kunna uppdraga åt öfverlärare att hålla dylika sammankomster med de under dem lydande lärare.

7. Vid skolstyrelsens sammanträden äger af de inom skoldistriktet anställda lärarne, förutom den eller dem, som tilläfventyrs må vara valda till ledamöter i skolstyrelsen, ytterligare en lärare vara tillstädes; och har denne därvid samma befogenhet, som enligt mom. 4 tillkommer folkskoleinspektör, dock att sådan lärare ej må deltaga i behandling af frågor, som omförmälas i § 8 mom. 2 samt §§ 32 och 33. Finnas inom skoldistrikt två eller flera vid folkskoleväsendet anställda lärare, som ej äro valda till ledamöter i skolstyrelsen, äge dessa att för ofvannämnda ändamål bland sig för en tid af fyra kalenderår utse en representant jämte en suppleant för honom. Val af sådan representant och suppleant sker med slutna sedlar vid sammanträde med lärarepersonalen inom skoldistriktet på kallelse af den i tjänsten äldste läraren och under ledning af den ordförande, som personalen själf utser för tillfället. Vid lika antal röster skilje lotten. Afgår representant under den för honom bestämda tiden, anställs ersättningsval, och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som återstått för den afgångne. Protokoll om valet tillställs skolstyrelsens ordförande, hvilken det åligger att till skolstyrelsens sammanträden kalla lärare, som, enligt hvad ofvan är sagdt, har rätt att vara tillstädes vid dessa sammanträden. Vid utgången af den tid, för hvilken representant blifvit vald, eller då af annan anledning sådant val bör äga rum, skall skolstyrelsens ordförande lämna underrättelse härom åt den i tjänsten äldste läraren inom skoldistriktet.

§ 9.

1. Skolstyrelsen skall för de under dess förvaltning stående skolor upprätta läroplan, omfattande antalet klasser, i hvilka barnen böra med afseende på sina olika framsteg vara indelade, äfvensom läroämnen och lärokurser för de särskilda klasserna.

2. Läroplanen bör upprättas med ledning af den för undervisningen i rikets folkskolor och småskolor utgifna normalplan.

§ 10.

1. För hvarje skoldistrikt skall finnas ett reglemente.

2. Reglementet skall innehålla dels bestämmelser om folkskoleväsendets allmänna anordning inom distriktet, indelning i områden, lärotider, intagning i skola, flyttning inom skola och afgang därifrån samt fortsatt undervisning, dels nödiga föreskrifter om undervisning, ordning och tukt samt om lärares skyldigheter äfvensom hvad mera till skolornas behöriga vård och förvaltning hör, dels ock för hvarje särskild skola det hufvudsakliga af dess läroplan.

3. När förslag till reglemente skall utarbetas, skall tillfälle beredas lärarepersonalen att framställa sina önskningar rörande innehållet i det samma antingen vid sådant sammanträde, som omförmäles i § 8 mom. 5, eller på annat sätt, som skolstyrelsen kan finna lämpligt.

4. Förslag till reglemente skall därefter upprättas af skolstyrelsen.

5. Skolstyrelsens förslag till reglemente skall jämte de i ärendet förda protokoll öfversändas till domkapitlet och skall för att blifva gällande, efter det vederbörande statens folkskoleinspektör blifvit däröfver hörd, af domkapitlet pröfvas och godkännas.

6. På samma sätt behandlas förslag om ändring i det fastställda reglementet.

§ 11.

För vidmakthållande och utvidgning af i skolan förvärfvade insikter och i allmänhet för väckande och underhållande af lusten för god läsning bör skolstyrelsen befrämja inrättandet och begagnandet af församlings- och skolbibliotek samt tillse, att lämpliga böcker därtill anskaffas.

KAP. 3.

Läroämnen, lärokurser och läsordning.

§ 12.

1. Läroämnen i folkskola vare:
kristendomskunskap, modersmålet (läse-, tal- och skriföfningar), räkning, geometri, geografi, historia, naturkunnighet, teckning, sång, gymna-

stik samt trädgårdsskötsel och trädplantering, där lämpligt jordland jämlikt § 56 därtill blifvit upplåtet, hvarjämte undervisning i slöjd för de gossar och flickor, som anmälas att deltaga i denna undervisning, må kunna vid skolan anordnas i den utsträckning omständigheterna medgifva.

2. Läroämnen i småskola vare:

kristendoms-kunskap, modersmålet (läse-, tal- och skriföfningar), räkning, sång och gymnastik, hvarjämte teckning och särskilda åskådningsofningar böra förekomma i de skolor, där förhållandena sådant medgifva.

3. Läroämnen i folkskolans högre afdelning vare:

kristendoms-kunskap, modersmålet, matematik med bokföring, naturkunnighet med hälsolära, historia med statskunskap, geografi, teckning, sång och gymnastik; därjämte må undervisning i slöjd meddelas de lärjungar, som begära och erhålla tillstånd att däri deltaga.

4. Läroämnen i fortsättningsskola vare:

kristendoms-kunskap, modersmålet, räkning, geometri, teckning samt, så vidt möjligt är, historia och naturkunnighet.

5. Läroämnen i ersättningskola vare:

kristendoms-kunskap, modersmålet, räkning och sång.

6. Undervisningen i historia, geografi och naturkunnighet i folkskolans högre afdelning samt i historia och naturkunnighet i fortsättningsskolan må, där skolstyrelsen så finner godt, meddelas hufvudsakligen under läsning af lämpliga historiska, geografiska och naturhistoriska skildringar under de åt undervisningen i modersmålet anslagna timmar.

7. Härjämte må, där omständigheterna så medgifva, tillfälle till undervisning i huslig ekonomi beredas de flickor, som begära och erhålla tillstånd att däri deltaga.

§ 13.

1. Vid utarbetande af den läroplan, som jämlikt § 9 skall af skolstyrelsen upprättas, bör tillses, att de särskilda kunskaps- och öfningsämnen inträda i undervisningen i ändamålsenlig ordning, så att de första läse- och skriföfningarna ställas i nära samband med hvarandra, att undervisning i biblisk historia begynner före undervisningen i katekes, att räkneöfningar tidigt anställas till omväxling med öfningarna i läsning och skrifning, samt att undervisningen i öfriga läroämnen ej uppskjutes utöfver den tid, då den, med hänsyn såväl till barnens utbildning som till de särskilda läroämnenas inbördes förhållande, kan med fördel begynna.

2. Skolstyrelsen äger vid uppgörande af förslag till lärokurser besluta om den skillnad, som i hänseende till kunskapsfordringarna lämpligen må göras mellan gossar och flickor.

3. Undervisningen i gymnastik för gossar må i folkskolans högre afdelning, där sådan är inrättad, omfatta äfven lämpliga militär- och skjut-öfningar.

4. Skolstyrelsen äger att, efter vidkommande lärares hörande, bestämman de läroböcker, som skola begagnas vid undervisningen.

§ 14.

1. För hvarje skola skall skolstyrelsen fastställa läsordning, hvartill förslag uppgöres af vederbörande lärare med ledning af normalplanen och det för skoldistriktet gällande reglementets bestämmelser.

2. I skoldistrikt, där läsordning icke lämpligen kan upprättas på sätt, som i näst föregående moment sägs, skall skolstyrelsen med ledning af normalplanen fastställa de grunder, som skola tillämpas vid läsordningens upprättande. Förslag till läsordning uppgöres uti sådant fall i skoldistrikt, där folkskoleinspektör blifvit anställd, af denne i samråd med de lärare skolstyrelsen därtill utsett, och i skoldistrikt, i hvilka särskild inspektör ej finnes, af den eller de lärare, som af skolstyrelsen erhållit detta uppdrag. Sådant förslag till läsordning skall fastställas af skolstyrelsen eller, där skolstyrelsen sådant bestämmer, af dess ordförande.

3. Vid läsordningens uppgörande skall för öfrigt iakttagas:

att lärjungar, som tillhöra samma klass, så vidt möjligt är, sammanhållas i ett läxlag;

att de särskilda klasserna omedelbart undervisas af läraren, och att då två eller flera klasser, hvilka skola af en lärare samtidigt handledas, ej kunna med fördel undervisas tillsammans, en eller flera af dem sysselsättas med tysta öfningar;

att lärjungar i fortsättningsskola undervisas för sig och sålunda tillsammans hvarken med folkskolans eller ersättningsskolans lärjungar;

att lärjungar i ersättningsskola om möjligt icke heller undervisas tillsammans med folkskolans lärjungar.

4. Läsordningen bör upptaga för hvarje lärotimme i veckan det ämne, hvari de särskilda klasserna skola undervisas, samt äfven angifva hvilka klasser skola omedelbart undervisas af läraren och hvilka skola sysselsättas med tysta öfningar.

5. Läsordningen skall vara i lärorummet anslagen.

6. Hvarje dag börjas och slutas undervisningen med bön och sång.

KAP. 4.

Lärotider.

§ 15.

1. Skolstyrelsen beslutar angående de tider af året, de dagar i veckan och de timmar å dagen, då undervisningen skall i skolorna meddelas.

2. Härvid bör iakttagas:

att den årliga lärotiden vid skolor, för hvilka skoldistrikt åtnjuter statsbidrag till lärares aflönande, skall omfatta minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor;

att den dagliga lärotiden för hvarje lärjunge utsträcker i småskola ej öfver fem och i folkskola i allmänhet ej öfver sex timmar;

att antalet lärotimmar i veckan i intet fall får öfverskrida trettiosex, tiden för morgonandakten häri inberäknad;

att mellan de lärotimmar, som följa omedelbart på hvarandra, lärjungarna skola åtnjuta i folkskola tio och i småskola femton minuters ledighet;

att efter tre lärotimmar skall lämnas en längre ledighet, skolstyrelsen dock obetaget att besluta, att i skolor, där förhållandena sådant påkalla, efter tredje lärotimmen högst en timme må före den längre ledigheten användas till undervisning i öfningsämne. Den längre ledigheten skall utsträckas till helst två, men minst en timme, så vida icke domkapitlet, efter vederbörande folkskoleinspektörs hörande, på grund af i något skoldistrikt rådande särskilda förhållanden, i folkskolor med fem och i småskolor med fyra timmars daglig undervisning medgifver ledighetens inskränkning intill en half timme, hvilken dock ej får inräknas i de föreskrifna lärotimmarna.

§ 16.

I fortsättningsskola, som till lärares aflöning åtnjuter statsbidrag, skall årliga lärotiden uppgå till minst ett hundra åttio timmar enligt den anordning och fördelning, hvarom i särskild författning närmare stadgas.

§ 17.

Rörande tiden för undervisning i slöjd för såväl gossar som flickor i de skolor, som för denna undervisning åtnjuta statsbidrag, är särskildt stadgad.

KAP. 5.

Lärares tillsättning, åligganden och entledigande.

§ 18.

För att anställas såsom ordinarie eller extra ordinarie lärare vid sådan folkskola, som i § 1 af denna stadga omförmäles, erfordras:

a) att vara känd för gudsfruktan och sedlig vandel samt äga den stadga i karaktären och den foglighet i lynnet, som ungdomens ledning kräfver;

b) att hafva undergått godkänd afgangsexamen vid något statens folkskollärareseminarium; samt

för erhållande af ordinarie tjänst:

c) att hafva uppnått tjuguettt års ålder.

§ 19.

1. Då ordinarie läraretjänst vid folkskola är till ansökning ledig, skall kungörelse om ledigheten, så snart ske kan och senast inom sex månader, af skolstyrelsen utfärdas och tre gånger införas i den tidning, i hvilken officiella meddelanden tillkännagifvas.

2. Ordinarie folkskolläraretjänst sökes hos skolstyrelsen senast inom sextio dagar från första dagen, då ledigheten kungjordes i nämnda tidning, denna dag oräknad, dock att, om den sextionde dagen infaller å helgdag, ansökningstiden utsträcker till nästföljande söckendag. Ansökning med därtill hörande handlingar skall före ansökningstidens utgång till skolstyrelsens ordförande ingifvas eller ock med allmänna posten till honom insändas så tidigt, att den honom tillhandakommit, innan ansökningstiden gått till ända.

3. Ansökning skall åtföljas af:

a) behörigen styrkt merit- och tjänsteförteckning, samt i hufvudskrift eller behörigen styrkt afskrift:

b) prästbetyg;

c) afgångsbetyg från ett statens folkskollärareseminarium; och om sökanden förut tjänstgjort såsom skollärare,

d) af vederbörande myndighet utfärdadt betyg öfver föregående tjänstgöring; börande det betyg, som afser lärarens senaste tjänstgöring, icke vara utfärdadt tidigare än tre månader före ansökningstidens utgång.

4. Sökande till ordinarie läraretjänst inom ett skoldistrikt må ej, förrän förslag blifvit upprättadt eller, därest han blifvit å förslaget uppförd, val ägt rum eller där tjänsten tillsättes af skolstyrelse, denna beslutat om tjänstens tillsättning, anmäla sig såsom sökande till sådan tjänst inom annat skoldistrikt, vid äfventyr att, därest han ej skriftligen återkallar sin ansökan till den först sökta tjänsten, anses obehörig till hvarje af dessa tjänster.

5. Efter ansökningstidens utgång och så fort ske kan sammanträder skolstyrelsen, som till en början pröfvar sökandenas behörighet. Finner skolstyrelsen så nödigt, äger skolstyrelsen därefter förelägga de såsom behöriga ansedda sökandena eller en eller flera af dem undervisningsprof. Dessa prof afläggas i närvaro af antingen skolstyrelsen eller minst två ombud, som skolstyrelsen för ändamålet utsett, jämte i hvardera fallet stadens folkskoleinspektör eller, där sådan icke finnes, en af skolstyrelsen utsedd vid någon af stadens folkskolor anställd ordinarie lärare och fullgöras genom att undervisa barn i folkskolan inom de lärokurser, hvilka enligt gällande reglemente skola i distriktets folkskolor genomgås. Sökande, som fått undervisningsprof sig förelagdt, skall ett dygn före profvet hos skolstyrelsens ordförande erhålla uppgift å de lärostycken, i hvilka han vid profvet skall undervisa. Öfver prof skola afgifvas vitsord, hvilka skola införas i skolstyrelsens protokollsbok. Underlåtenhet att fullgöra förelagdt undervisningsprof utgör icke hinder för sökande att vid tjänstens tillsättande komma i åtanke.

6. Sedan den för profs afläggande bestämda tiden gått till ända eller, om prof ej förelägges de sökande, så fort ske kan efter ansökningstidens utgång, skola de såsom behöriga ansedda sökandenas handlingar öfverlämnas till granskning af en nämnd, bestående af stadens folkskoleinspektör eller, där sådan icke finnes, en af skolstyrelsen utsedd vid stadens folkskolor anställd ordinarie lärare jämte minst två eller högst fyra af skolstyrelsen inom sig därtill utsedda personer. Denna nämnd har att skyndsamligen till skolstyrelsen inkomma med utlåtande angående bemålde sökandes lämplighet för tjänsten och den ordning, i hvilken de mest förtjänta bland dem anses äga företräde till tjänstens erhållande. Harvid bör hänsyn tagas såväl till de egenskaper, som i § 18 omförmälas, jämte sökandens nit samt förmåga att upprätthålla ordning i skolan och att i

öfrigt leda barnens uppfostran, som undervisningsskicklighet, kunskaper och färdigheter samt under föregående tjänstgöring förvärfvad erfarenhet.

7. Senast inom 30 dagar efter det nämndens utlåtande till skolstyrelsen inkommit skall skolstyrelsen till ordinarie lärare antaga den, som skolstyrelsen, med iakttagande af i näst föregående mom. angifna grunder, finner vara för tjänsten lämpligast.

§ 20.

1. Om icke någon behörig sökande anmält sig till ledigförklarad tjänst, skall tjänsten ånyo ofördröjligen kungöras ledig.

2. Om endast en eller två behöriga sökande anmält sig till en tjänst, må skolstyrelsen kunna ånyo förklara tjänsten ledig.

3. Skola två eller flera tjänster af samma beskaffenhet samtidigt tillsättas och är antalet behöriga sökande mindre än tre gånger antalet af tjänsterna, må skolstyrelsen kunna ånyo kungöra en eller flera af tjänsterna lediga.

§ 21.

Sättet, hvarpå skolstyrelsen skall kungöra huru tillsättning af lärare utfallit, bestämmes i reglementet.

§ 22.

1. Öfver olagligheter, begångna vid tillsättning af lärare må, sedan tillsättningsåtgärden skett och behörigen kungjorts, besvär kunna hos domkapitlet anföras sist före kl. 12 å trettionde dagen från den, då tillsättningen kungjordes, den dagen oräknad, och må domkapitlets utslag kunna i vanlig ordning hos k. m:t öfverklagas.

2. Om den, som anført besvär öfver tillsättningen af en af honom sökt tjänst, anmäler sig såsom sökande till dylik tjänst inom annat skoldistrikt, förrän besvären blifvit genom laga kraft ägande utslag afgjorda, vare samma påföljd, som ofvan stadgats för samtidigt sökande af sådana tjänster inom två eller flera skoldistrikt.

3. Förordnande för vederbörligen tillsatt lärare utfärdas af skolstyrelsen utan lösen.

4. Skolstyrelsen äger rätt att, under förutsättning att sådant kan ske utan förnärmande af lärares på meddeladt förordnande grundade rätt, när skolans bästa det kräfver, förflytta en ordinarie lärare från en tjänst till en annan inom distriktet utan iakttagande af de i §§ 19—21 gifna

bestämmelser, dock att den förflyttade lärarens löneförmåner därigenom icke förminskas.

5. Skolstyrelsen äger att, när förhållandena det påkalla, vidtaga nödiga förändringar uti arten af lärarens tjänstgöring vid den skola, där han är anställd.

§ 23.

1. Till biträdande lärare i folkskola och lärare i småskola må antagas personer, hvilka, jämte det att de äga den lämplighet för lärarekallet, som i § 18 mom. a) omförmäles, antingen företett betyg öfver aflagd examen vid folkskollärareseminarium eller öfver undergången pröfning vid annat under offentlig kontroll stående seminarium eller ock efter uppnådda 18 års ålder medelst undervisningsprof eller annorledes för skolstyrelsen ådagalagt sig innehafva för den sökta befattningen erforderliga insikter och färdigheter samt god förmåga att meddela undervisning.

2. I afseende på undervisningsprof iakttages hvad i § 19 af denna stadga är föreskrifvet.

§ 24.

1. Extra ordinarie folkskollärare, biträdande lärare vid folkskola och lärare vid småskola äfvensom särskilda lärare i öfningsämnen antagas likaledes af skolstyrelsen.

2. Då sådan lärare, som i mom. 1 omförmäles, antages af skolstyrelsen, skall detta ske antingen för viss tid, som ej må öfverstiga ett läsår, eller ock tills vidare, i sistnämnda fall med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning, skolstyrelsen dock obetaget att, i enlighet med bestämmelser i vederbörligen stadfast reglemente, gifva lärare vid småskolan en fastare anställning.

3. Protokollsutdrag eller annat bevis om antagning skall ofördröjligen utan lösen tillställas den, som enligt denna § blifvit till lärare antagen.

§ 25.

Då lärarebefattning är ledig eller lärare åtnjuter tjänstledighet, skall skolstyrelsen draga försorg därom, att undervisningen uppehålles genom vikarie; och bör, om icke särskilda förhållanden därifrån föranleda undantag, icke någon därtill förordnas, som ej äger den i denna stadga föreskrifna behörighet att innehafva den ifrågavarande tjänsten.

§ 26.

På domkapitlets pröfning må bero, huruvida läraretjänst i folkskola må förenas med prästerlig befattning. Sådan förening bör dock ej tillåtas i andra fall, än då båda befattningarna kunna af en och samma person behörigen skötas.

§ 27.

Skolstyrelsen skall tillse, att lärare icke åtager sig annan befattning, som hindrar honom att samvetsgrant uppfylla sina plikter såsom lärare.

Är, då denna stadga träder i tillämpning i någon stad, lärarebefattning förenad med organist- eller klockaresyssla, må dock sådan förening bestå under dåvarande innehafvares tjänstetid. I öfrigt må dylik ovillkorlig förening af dessa befattningar icke äga rum.

§ 28.

Laga af- och tillträdestider vid ordinarie folkskolläraretjänster skola vara den 1 januari och den 1 juli, där ej annorlunda öfverenskommes mellan läraren och styrelserna för skolorna i de distrikt, där tjänst af lärare afträdes och tillträdes: börande, sedan tillsättning ägt rum, tjänsten tillträdas å den af förenämnda tider, som inträffar näst efter trettionde dagen från det tillsättningen vunnit laga kraft.

Då lärare vid tillträdet af läraretjänst skall afgå från ordinarie läraretjänst inom annat skoldistrikt, åligger det skolstyrelsen i det distrikt, där läraren skall tjänsten tillträda, att, sedan tillsättningen vunnit laga kraft, ofördröjligen därom göra skriftlig annälan hos styrelsen för skolan i det distrikt, där tjänst skall af läraren afträdas.

§ 29.

1. Läraren bör i allt sitt förhållande så inom som utom skolan gifva sina lärjungar ett godt föredöme samt med flit och trohet fullgöra sina åligganden.

2. Undervisning skall af honom meddelas enligt den fastställda läroordningen i föreskrifna läroämnen och lärokurser, och bör han därvid vinnlägga sig såväl att utveckla lärjungarnas själsförmögenheter som att bibringa dem bestämda kunskaper och färdigheter. För detta ändamål iakttaga läraren, att undervisningen alltid begränsas inom lärjungarnas åskådningskrets och uppfattningsförmåga; att läroinnehållet framställes

enkelt, tydligt och åskådligt; att i allmänhet intet lärostycke, som ej förut blifvit genomgånet och förklaradt, förelägges dem till arbete på egen hand; samt att lärjungarna ofta få återkalla i minnet det hufvudsakliga af det, som förut blifvit genomgånet; och att de, i mån af sina krafter och den utveckling de vunnit, öfvas till själfverksamhet.

3. Öfver sina lärjungars seder och uppförande bör läraren sorgfälligt vaka såväl under lärotimmar som under fristunder samt hafva den tillsyn öfver deras skolgång, som i § 44 närmare angifves. Vid tillrättavisning och bestraffning af lärjunges förseelse bör han fästa afseende å den felandes ålder och sinnesart samt förfara med lugn besinning och kärleksfullt allvar. Läraren bör ock, så mycket som möjligt är, för barnens uppfostran anlita föräldrarnas medverkan.

4. Läraren åligger värden om skolans undervisningsmateriel och öfriga inventarier, hvaröfver ordentlig förteckning bör af honom upprättas.

5. Läraren åligger att efter af skolstyrelsen fastställda formulär föra dagbok, examenskatalog och öfriga förteckningar, som kunna finnas erforderliga.

6. För öfrigt ställe han sig till noggrann efterrättelse hvad honom enligt denna stadga och det för skolan gällande reglemente åligger, hvad skolstyrelsen honom med hänsyn till hans befattning lagligen föreskrifver, samt hvad distriktets folkskoleinspektör eller öfverlärare i enlighet med fastställd instruktion med afseende på undervisning, ordning och tukt inom skolan bestämmer.

§ 30.

1. Vill ordinarie folkskollärare afgå från sin tjänst, göre han därom i god tid skriftlig anmälan hos skolstyrelsen, som äger bevilja honom afsked.

Hvad därjämte iakttagas bör i det fall, att ordinarie folkskollärare, som önskar från tjänsten afgå, söker afsked med pension ur folkskollärarnes pensionsinrättning, är stadgadt i reglemente för nämnda pensionsinrättning.

2. Huru understöd sökes från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, är föreskrifvet i reglementet för denna anstalt.

§ 31.

Då en lärare, innan han är berättigad till pension eller ålderdomsunderstöd, af obotlig sjukdom blir urständssatt att nöjaktigt bestrida de till tjänsten hörande göromål, må det, om han frånträder sin befattning,

bero af vederbörande att bevilja honom det understöd, hvaraf han kan anses förtjänt.

§ 32.

Skulle någon ordinarie folkskollärare befinnas oskicklig till eller försumlig i förrättandet af sin tjänst eller ådagalägga sådant uppförande, att han ej bör såsom lärare längre bibehållas, må skolstyrelsen äga att, efter föregången, i skolstyrelsens protokoll intagen men fruktlös befunnen varning, skilja honom från befattningen såsom skollärare och den därmed följande aflöningen. Öfver skolstyrelsens beslut om lärares varning eller skiljande ifrån befattningen må besvär kunna af läraren, inom trettio dagar efter det han af beslutet erhållit del, anföras i den ordning, som är bestämd för besvär öfver tillsättning af lärare.

§ 33.

1. Lärare, som jämlikt § 24 blifvit af skolstyrelsen antagen, äger skolstyrelsen entlediga, dock med iakttagande af stadgade och öfverenskomna villkor.

2. Har vederbörligen examinerad, ogift lärare, som till befattning, hvarom i § 23 förmåles, blifvit af skolstyrelsen antagen tillsvidare med ömsesidig uppsägningsrätt, och som ännu ej är till ålderdomsunderstöd berättigad, tjänstgjort i sammanlagdt fem år å ifrågavarande eller annan likartad tjänst, må sådan lärare entledigas endast af sådana orsaker, som omförmålas i § 32, eller på grund därpå att tjänsten i fråga genom en i behörig ordning godkänd omorganisation af skolväsendet skall förändras till folkskolläraretjänst eller indragas. Öfver skolstyrelsens beslut om sådant entledigande må besvär anföras af läraren på sätt, som omförmåles i § 32.

§ 34.

Hvad i denna stadga finnes föreskrifvet i afseende på lärare skall afven äga tillämpning på lärarinnor.

KAP. 6.

Lärjungars intagning, skolgång, flyttning och afgang.

§ 35.

1. Barns skolålder räknas från och med det kalenderår, under hvilket barnet fyller sju, till och med det, under hvilket barnet fyller fjorton år.

2. Skolstyrelsen må, där så pröfvas lämpligt, kunna bestämma, att barns skolgång får begynna vid början af det läsår, under hvilket barnet fyller sju år, äfvensom att tiden, då skolgång skall begynna, må uppskjutas, dock icke längre än till det kalenderår, under hvilket barnet fyller nio år. I senare fallet skall det likväl lämnas öppet för hvarje barn, som uppnått den i näst föregående moment bestämda skolåldern, att begagna sig af skolundervisningen, om det af föräldrar eller målsmän anmäles till skolgång.

3. Lärjunge, som ej vid skolålderns slut inhämtat de kunskaper, hvilka fordras för afgang från skolan, skall fortfarande anses skolpliktig.

Lärjunge, som före denna tid inhämtat för afgang erforderliga kunskaper, vare skyldig att öfvergå till folkskolans högre afdelning, om sådan finnes, eller af skolstyrelsen godkänd yrkesskola, där tillgång på sådan finnes, och där kvarstanna, intill dess han genomgått en årsklass däraf eller utträdt ur skolåldern.

Om lärjunge fyllt tolf år och stadigvarande anställning i arbete står honom till buds samt förhållandena det påkalla, må han dock kunna, i den ordning reglementet bestämmer, berättigas att, för den tid anställningen varar, antingen bevista fortsättningsskolan eller deltaga i annan för hans ålder lämplig undervisning eller ock varda befriad från skolgång.

§ 36.

Det åligger skolstyrelsen att tillse, att alla skolpliktiga barn erhålla undervisning.

För detta ändamål vare i Göteborg mantalskontoret samt i öfriga städer kyrkoherden i hvarje församling och vederbörande församlingsföreståndare skyldiga att årligen och senast den 15 maj upprätta och till vederbörande skolstyrelse öfverlämna en noggrann förteckning öfver de vid årets början inom församlingen skrifna barn, hvilka under året inträda

i den för skolgång bestämda åldern; likaledes åligger vederbörande pastors-
 ämbete och församlingsföreståndare, dels att vid slutet af månaderna april
 och oktober samt oftare, där så behöfves, efter vederbörlig inflyttningsbok
 lämna uppgift på de barn i skolåldern, som under tiden, efter det dylik
 uppgift senast inhämtats, till församlingen inflyttat från annat skoldistrikt
 än det, till hvilket församlingen hör, dels ock att till skolstyrelsen lämna
 andra erforderliga uppgifter.

På vederbörande anslagsbeviljande myndighet må det bero att an-
 ordna det biträde, som kan behöfvas vid upprättandet af nämnda förteck-
 ningar.

§ 37.

Alla barn äro pliktiga att, sedan de inträdt i den för skolgång be-
 stämde åldern, inställa sig till intagning i skola å dag, som af skolstyrel-
 sen bestämmes, med undantag af dem, som, enligt anmälan af föräldrar
 eller målsmän, åtnjuta undervisning vid någon offentlig läroanstalt eller
 i enskild skola, i hvilken meddelas sådan undervisning, som i noggrannhet
 och omfattning kan likställas med den, som på motsvarande stadium med-
 delas i folkskolan, eller erhållit tillstånd, på sätt nästföljande § föreskrif-
 ver, att åtnjuta undervisning i hemmen.

§ 38.

1. De skolpliktiga barn, för hvilka föräldrar och målsmän vilja
 bereda tillfälle till undervisning i hemmen, må af skolstyrelsen befrias
 från skolgång, dock endast under det förbehåll, att föräldrar eller måls-
 män anses vara i stånd att taga sorgfällig vård om barnens undervisning.
 Sådant från skolgång befriadt barn vare skyldigt att på kallelse af skol-
 styrelsen inställa sig till pröfning; och skall skolgång åläggas det, när det
 befinnes ej hafva erhållit sådan undervisning, som i noggrannhet och om-
 fattning någorlunda motsvarar undervisningen i folkskolan.

2. När det anses erforderligt att anställa den i nästföregående mo-
 ment omförmälda pröfning, skall den äga rum inför skolstyrelsens ord-
 förande eller någon för ändamålet af skolstyrelsen därtill utsedd person,
 vare sig inom eller utom skolstyrelsen.

§ 39.

1. Uti den i § 36 omförmälda förteckning, som bör förvaras hos
 skolstyrelsens ordförande eller distriktets folkskoleinspektör, där sådan
 finnes anställd, skall för hvarje barn anmärkas, huru det blifvit sörjdt för

dess undervisning antingen genom intagning i någon af distriktets skolor eller på annat sätt, hvarjämte hufvudbok öfver i folkskolan inskrifna lärjungar skall föras på det sätt, skolstyrelsen bestämmer.

2. För att kunna vaka däröfver, att alla skolpliktiga barn i ett skoldistrikt erhålla undervisning, äger skolstyrelsen rätt att från offentliga och enskilda skolor infordra uppgifter, som för detta ändamål äro behöfliga.

§ 40.

1. Skolstyrelsen äger, då förslag till reglemente skall uppgöras, besluta, om intagning i småskolans första årsklass skall ske en eller, där förhållandena sådant påkalla och medgifva, två gånger om året.

2. Intagning i skola bör ske vid läsetermens början. Endast då särskilda omständigheter därtill föranleda, må med vederbörligt tillstånd för hvarje sådant fall undantag härifrån äga rum. I skolans reglemente skall föreskrifvas, huru dylikt tillstånd må kunna erhållas.

3. Skolpliktigt barn, som efter inflyttning tillhör skoldistriktet, skall, så snart ske kan, anmälas till intagning i skolan; och skall det inställa sig till skolgång på tid, som skolstyrelsens ordförande eller stadens folkskoleinspektör eller öfverlärare, där sådana finnas, bestämmer.

Detsamma gäller äfven för det fall, att till skoldistriktet hörande barn förut erhållit undervisning vid folkskola i annat skoldistrikt eller vid annan skola eller i hemmet, men denna undervisning upphört.

§ 41.

Vid intagningen bör hvarje barn hänvisas till den klass af småskolan eller folkskolan, i hvilken det kan draga största nytta af undervisningen, och inskrifvas i skolans hufvudbok.

§ 42.

1. Efter skedd intagning skall lärjunge på de bestämda lärotiderna ordentligt infinna sig i skolan och, så vida ej förfall blifvit anmäldt och godkänt i den ordning, som denna stadga och skoldistriktets reglemente bestämma, utan afbrott begagna undervisningen, till dess tillstånd erhålles att från skolan afgå.

2. Lärjunge vare pliktig att iakttaga ett sedigt och anständigt uppförande så inom som utom skolan, visa aktning och lydnad för sina lärare, med uppmärksamhet följa undervisningen, flitigt och noggrant full-

göra sitt arbete samt varsamt begagna skolans undervisningsmateriel och öfriga tillhörigheter.

3. Lärjunge, som felar i sina åligganden, vare i mån af förseelsens beskaffenhet underkastad lärarens bestraffning; vid ringare felaktighet medelst varning eller annat lindrigt tuktomedel samt vid fortsatt eller svårare förseelse medelst lämplig aga i enlighet med de närmare bestämmelser, som i detta afseende meddelas i reglementet.

4. För lärjunge, som af lärarens bestraffning icke låter sig rätta, äfvensom för lärjunge, hvilken genom svårare vanart utöfvar skadligt inflytande på sina medlärjungar och därför bör från dem skiljas, må skolstyrelsen vidtaga anordningar, hvarigenom sådana lärjungar kunna erhålla en särskild för dem lämpad uppfostran vare sig i särskild skola eller på annat sätt, som finnes ändamålsenligt.

§ 43.

1. Skolstyrelsen äger att, där sådant på grund af rådande smittosam sjukdom finnes nödigt, efter hälsovårdsnämnds anmälan eller efter dess hörande, äfvensom där annan oförutsedd anledning sådant kräfver, förordna, att undervisningen må för längre eller kortare tid inställas.

2. Förmärker lärare, att någon lärjunge synes vara angripen af smittosam sjukdom, eller kommer till lärarens kännedom, att dylik sjukdom utbrutit i lärjunges hem, skall läraren, med afseende å sådan lärjunges afstängande från deltagande i skolundervisningen och anmälan om förhållandet hos vederhörande myndighet, förfara i enlighet med de föreskrifter, som skolstyrelsen efter hälsovårdsnämndens hörande för sådana fall meddelat.

3. Hindras lärjunge af sjukdom att besöka skolan, vare målsman pliktig att hos vederbörande lärare, så snart ske kan, därom göra anmälan.

4. Om lärjunge i följd af annan giltig orsak behöfver ledighet från undervisningen under längre eller kortare tid, må sådan ledighet efter pröfning af förekommande omständigheter kunna beviljas i den ordning, som i reglementet föreskrifves.

§ 44.

1. Lärare skall hafva noggrann tillsyn däröfver, att barnen ordentligt begagna undervisningen. För sådant ändamål skall han såväl, i den mån hans öfriga tjänsteåligganden och andra förhållanden det medgifva, besöka försumliga barns hem som ock anteckna försummelser i skolans dagbok

äfvensom, där så finnes erforderligt, om barns försummelse göra anmälan, på sätt reglementet föreskrifver.

2. Skolstyrelsen bör hafva noggrann tillsyn däröfver, att barnen ordentligt begagna undervisningen, äfvensom att förekommande försummelser antecknas i dagboken. Skolstyrelsen skall ock fatta beslut i de ärenden angående barnens skolgång, som hänskjutas till skolstyrelsen af deras föräldrar eller af dem, som hafva till åliggande att tillse, att barn ordentligt besöka skolan.

3. För underlättande af skolstyrelsens tillsyn öfver skolgången må skolstyrelsen indela skoldistriktet i mindre områden och för hvarje sådant utse, antingen bland sina egna medlemmar eller bland andra för nit om folkundervisningen kända personer, en tillsyningsman. Tillsyningsmannen åligger:

att tillse, att alla skolpliktiga barn inom hans område erbålla undervisning, samt vaka öfver, att de, som äro inskrifna i någon af församlingens skolor, ordentligt besöka denna;

att, efter af vederbörande lärare i föreskrifven ordning gjord anmälan, vidtaga de åtgärder beträffande skolförsummelser, hvartill han enligt distriktets reglemente är befogad;

att hos vederbörande anmäla sådana barn, som för fattigdom behöfva på ett eller annat sätt understödjas; samt

att genom besök i skolorna inom området förskaffa sig kännedom om barnens skolgång, om förhållandena i öfrigt inom skolorna samt, om anledning till anmärkning därvid förekommer, anmäla sådant antingen hos skolstyrelsens ordförande eller hos distriktets folkskoleinspektör, där sådan finnes anställd.

4. I skoldistrikt må, där så finnes lämpligt, i stället för tillsyningsman utses en skolnämnd för att fullgöra tillsyningsmannens åligganden. Skolnämnden i hvarje område skall bestå af minst tre inom området boende personer. Angående tiden för uppdraget att vara ledamot i skolnämnd, om ordförande i nämnden, protokollföring m. m. stadgas i reglementet.

5. De åtgärder, som tillsyningsman eller skolnämnd hafva att vidtaga vid skolförsummelser, bestämmas i reglementet.

6. Distriktets folkskoleinspektör och öfverlärare, där sådana finnas anställda, skola med afseende å tillsynen öfver barnens skolgång lämna det biträde, som föreskrifves i för dem utfärdade instruktioner.

§ 45.

1. Flyttning till högre klass verkställes på bestämda tider hvarje år med de lärjungar, hvilka inhämtat den föregående klassens lärokurs.

2. Från småskolan till folkskolan flyttas de lärjungar, som inhämtat småskolans lärokurs.

3. Från folkskolan få endast de lärjungar flyttas till folkskolans högre afdelning eller fortsättningsskola, hvilka med goda vitsord genomgått hela den för folkskolan bestämda lärokursen.

§ 46.

1. På tider, som af skolstyrelsen bestämmas, böra, under ledning af skolstyrelsens ordförande eller någon annan dess ledamot eller i distrikt med stort antal skolklasser, på sätt i vederbörande reglemente föreskrifves, offentliga förhör med lärjungarna i alla skolor årligen anställas, vid hvilka förhörs slut lämpliga belöningar, så vidt tillgångar därtill finnas, må tilldelas dem, som utmärkt sig genom flit, skicklighet och ett godt uppförande.

2. Vid dessa förhör skall af läraren företes examenskatalog, innehållande såväl vitsord öfver lärjungarnas kunskaper och färdigheter, flit och uppförande som uppgifter om deras skolgång.

§ 47.

1. Med de lärjungar, som efter att hafva genomgått folkskolans lärokurs vilja från skolan afgå, anställas i närvaro af skolstyrelsens ordförande eller någon annan dess ledamot särskild pröfning; och skola åt dem, som vid denna pröfning godkännas, meddelas afgångsbetyg, innehållande vitsord såväl öfver deras kunskaper och färdigheter som öfver ådagalagd flit och uppförande.

Vid bedömande af lärjunges kunskaper och färdigheter användas vitsorden: berömlig, med utmärkt beröm godkänd, med beröm godkänd, med nöje godkänd, godkänd, icke fullt godkänd, underkänd; såsom betyg för flit vitsorden: mycket god, god, mindre god, dålig; samt såsom betyg för uppförande vitsorden: mycket godt, godt, mindre godt, dåligt.

2. I städer, där det skulle vara förenadt med svårigheter för skolstyrelsens ordförande och dess ledamöter att anställa den i föregående moment omförmälda pröfning, må denna kunna äga rum under den uppsikt och ledning, som i det för skoldistriktet gällande reglementet föreskrifves.

3. Vid afgång från folkskolans högre afdelning eller från fortsättningsskola eller ersättningsskola skall lärjunge erhålla intyg öfver tiden för vistelsen vid afdelningen eller skolan och öfver därunder visad flit och ådagalagdt uppförande äfvensom, därest lärjunge genomgått den för afdel-

ningen eller skolan föreskrifna lärokurs, vitsord öfver kunskaper och färdigheter.

§ 48.

Den lärjunge i folkskola, som af fattigdom hindras att begagna undervisningen, till dess han genomgått hela den för skolan i vederbörande reglemente bestämda lärokursen, kan, om han fyllt tolf år och stadigvarande arbete står honom till buds samt förhållandena det påkalla, i den ordning, som i reglementet föreskrifves, erhålla tillstånd att för den tid, anställningen varar, antingen bevista ersättningsskola, om sådan finnes, eller deltaga i annan för hans ålder och kunskapsmätt lämpad undervisning, som kan vara anordnad, under villkor att han, där ej särskilda förhållanden föranleda undantag, inhämtat åtminstone följande lärokurs:

a) kristendoms kunskap: biblisk historia och katekes till den omfattning, som erfordras för att kunna deltaga i den egentliga nattvardsläsningen i församlingen;

b) modersmålet: ren och flytande innanläsning jämte öfning att uppfatta och redogöra för det lästa; läslig och någorlunda felfri skrifning af lättare ord och meningar; någon öfning att skriftligen uttrycka sina tankar;

c) räkning: de fyra räknesätten i hela tal med tillämpning på de i praktiskt hänseende viktigaste uppgifter; inledning till samt addition och subtraktion i decimalbråk jämte allmänna bråks betydelse och beteckning;

d) sång, med undantag för dem, som därför sakna allt anlag: psalm- och sångmelodier.

2. Den lärjunge i folkskola, som saknar erforderlig fattningsgäfvä att förvärfva det fulla kunskapsmätt, som enligt gällande reglemente bör i skolan inhämtas, kan på det sätt, som i reglementet föreskrifves, erhålla tillstånd att afgå från skolan, äfven om han icke inhämtat hela den lärokurs, som omförmäles i nästföregående moment, eller ock hänvisas till annan för hans ålder och utveckling särskild afsedd undervisning.

§ 49.

Där föräldrar eller målsmän icke äga tillgång att bekosta barnens kläder och underhåll vid skolan; böra de genom kommunens fattigvård härutinnan understödjas.

§ 50.

1. Hvarje husbonde skall tillse, att hans tjänstehjons eller underhafvandes barn ordentligt besöka någon skola eller eljest erhålla undervisning i enlighet med denna stadgas föreskrifter.

2. Arbetsgifvare, som begagnar barns biträde vid sin handtering, vare skyldig att, jämlikt de särskilda föreskrifter, som därom äro eller varda gifna, så ordna deras arbete, att nödig tid förunnas dem att er-hålla stadgad undervisning.

§ 51.

I händelse föräldrar eller målsmän skulle tredskas att efterkomma de föreskrifter, hvilka i afseende på barnens skolgångsskyldighet blifvit meddelade, eller visa sig så försumliga, att de ej tillhålla barnen att besöka skolan, skola de tredskande eller försumliga undergå varning af skolnämnden, där sådan finnes, och eljest efter anmälan af skolstyrelsen af vederbörande församlings kyrkoherde eller föreståndare. Har sådan varning ej haft åsyftad verkan, varnas de tredskande eller försumliga af kyrkorådet. Om dessa varningar blifvit fruktlösa, må barnen kunna genom skolstyrelsens försorg från föräldrarna eller målsmännen skiljas och till vårdande åt andra personer öfverlämnas samt kostnaden för barnens underhåll hos föräldrarna eller målsmännen i laga ordning utmätas.

KAP. 7.

Lärorum, skolmaterieell och skolträdgårdar.

§ 52.

Hvarje skoldistrikt åligger att anskaffa och underhålla tjänliga rum för de skolor, som af distriktet blifvit inrättade, samt att förse dem med ändamålsenliga skolmöbler och erforderlig undervisningsmaterieell.

§ 53.

Om anskaffande och underhåll af folkskolelokaler äga stadsfullmäktige på förslag af skolstyrelsen besluta och bör vid uppförandet af nytt skolhus tillses, att detsamma kommer att ligga fritt och sundt samt helst inom det område, för hvilket det är afsedt, och att tillräcklig plats beredes för barnens gymnastiköfningar och lekar.

Verkställigheten af stadsfullmäktiges beslut om nybyggnad och underhåll af skolhus ombesörjes af skolstyrelsen, där ej sådan verkställighet åt vissa därtill utsedda personer blifvit af stadsfullmäktige uppdragen.

§ 54.

Innan skolhus uppföres, skall skolstyrelsen från vederbörande statens folkskoleinspektör inhämta yttrande såväl öfver skolhusets läge som ock öfver de särskilda lokalernas och lekplatsens lämplighet för sitt ändamål.

§ 55.

Skolstyrelsen bör draga försorg därom, att de till skolorna upplåtna rum underhållas, uppvärmas och hållas rena, att tjänliga anordningar för beredande af erforderlig luftväxling vidtagas, samt anskaffa undervisningsmateriell och öfriga inventarier och tillse, att desamma väl vårdas. Det tillkommer skolstyrelsen att pröfva, om skollokal må, dock utan hinder för undervisningen, användas för något annat än det därmed afsedda ändamål.

§ 56.

Vid hvarje folkskola bör, så vidt sig göra låter, finnas ett till skolträdgård lämpligt jordland; och bör skolstyrelsen tillse, att trädgården varder ordnad på ett för barnens undervisning i trädgårdsskötsel och trädplantering ändamålsenligt sätt.

KAP. 8.

Kostnader för skolväsendet.

§ 57.

Angående kostnaderna för skolväsendet är särskildt stadgadt.

§ 58.

I enlighet med hvad därom är särskildt stadgadt, uppgör skolstyrelsen utgifts- och inkomstförslag för folkskoleväsendet. Räkenskaperna skola af skolstyrelsen föras och underkastas granskning i den ordning, som gäller för de af staden tillsatta styrelsers räkenskaper.

§ 59.

1. Skolstyrelsen skall, där så i vederbörlig ordning beslutas, mottaga och för angifvet ändamål använda egendom eller medel, som genom

gåfva eller testamente tillfallit distriktet för befrämjande af folkskoleväsendet därstädes.

2. Dispositioner och testamentsanslag, hvilka blifvit ställda under förvaltning af styrelsen för folkskolorna, skola därunder förblifva och må ej rubbas eller från sina ändamål dragas.

§ 60.

Om fördelning och användande af öfriga skoldistriktet i och för skolväsendet tillfallande inkomster äger, så vidt ej annorlunda är stadgadt, skolstyrelsen att besluta.

§ 61.

Om lärares löneförmåner och statsbidrag till deras aflöning är särskildt stadgadt.

KAP. 9.

Enskilda skolor.

§ 62.

1. Önskar någon inrätta enskild skola för meddelande af sådan undervisning, som i denna stadga omförmäles, göra anmälan därom hos distriktets skolstyrelse, hvilken ej må vägra tillstånd till skolans inrättande, så framt personen är känd för gudsfruktan och sedlig vandel och befinnes äga den skicklighet, som för undervisningens meddelande erfordras; börande dock en sådan skola, hvad undervisning och ordning angår, jämlikt § 7 af denna stadga stå under skolstyrelsens inseende. Finer skolstyrelsen, att skolan ej motsvarar det därmed afsedda ändamålet, eller att undervisningen därstädes är anordnad i strid med de i denna stadga gifna föreskrifter, äger skolstyrelsen återkalla det meddelade tillståndet.

2. Skolor, som på enskildas bekostnad äro eller framdeles blifva inrättade, skola äfven vara under skolstyrelsens inseende; dock må ej någon rubbning äga rum i de villkor, som vid deras stiftelse äro föreskrifna. Skolstyrelsen vare likväl obetaget att i afseende på dessa skolors anordning eller förvaltning vidtaga sådana emot stiftarens bestämda föreskrift icke stridande jämkningar eller förändringar, hvilka kunna pröfvas lämp-

liga för undervisningens ändamålsenliga ordnande i öfverensstämmelse med hvad denna stadga föreskrifver.

KAP. 10.

Tillsyn och berättelser om folkundervisningen.

§ 63.

Prästerskapet utöfve en sorgfällig uppsikt i synnerhet öfver kristendomsundervisningen i distriktets skolor. Församlingens lärare böra för den skull, så ofta deras öfriga ämbetsåligganden medgifva, besöka distriktets skolor och, om de därvid finna anledning till anmärkning med hänsyn till förhållandena inom någon skola, sådant anmäla hos vederbörande skolstyrelses ordförande eller distriktets folkskoleinspektör. Vid behandling inom skolstyrelsen af sådan anmälan äger den, som anmälan gjort, närvara och till protokollet afgifva yttrande i saken. För detta ändamål skall han underrättas om tid och lokal för det sammanträde, då frågan förekommer.

§ 64.

Om den tillsyn öfver skolorna, som utöfvas af därtill utaf K. M:t förordnade folkskoleinspektörer, äro särskilda föreskrifter gifna.

§ 65.

Biskopen och domkapitlet i hvarje stift åligger att hafva en sorgfällig uppsikt öfver anstalterna för folkundervisningen samt vaka öfver deras ledning och utveckling till uppfyllande af deras viktiga bestämmelse.

§ 66.

1. Lärare i folk- och småskola eller, när flera lärare äro anställda vid en och samma skola, den lärare, som därtill af skolstyrelsen utsetts, skall hvarje år inom tid, som af skolstyrelsen bestämmes till densamma lämna uppgifter i tre exemplar, enligt stadgadt formulär, rörande förhållandet i skolan under det näst föregående året.

2. Skolstyrelsen skall årligen lämna uppgifter i tre exemplar, enligt stadgadt formulär, om folkundervisningen inom distriktet under det

näst föregående året och före den 15 juni hvarje år till vederbörande statens folkskoleinspektör insända två exemplar däraf jämte två exemplar af lärarnes i mom. 1 omförmälda uppgifter.

3. Där så beslutas, skall skolstyrelsen därjämte årligen på tid och sätt, som densamma bestämmer, afgifva berättelse om folkskolans verksamhet under det senast förflutna kalenderåret.

§ 67.

Vederbörande statens folkskoleinspektör skall årligen dels före den 1 augusti till ecklesiastikdepartementet aflämna ett exemplar af samtliga i § 66 mom. 2 omnämnda uppgifter, sedan de blifvit af honom granskade, dels ock före den 1 september till domkapitlet insända kontraktvis upprättade sammandrag däraf, särskildt i pedagogiskt och särskildt i ekonomiskt hänseende, enligt stadgade formulär.

§ 68.

Domkapitlet skall årligen före den 1 oktober till ecklesiastikdepartementet inkomma med det utlåtande rörande folkundervisningen inom stiftet, hvartill folkskoleinspektörernas sammandrag af de här ofvan i § 66 mom. 2 omförmälda uppgifter eller förhållandena i öfrigt föranleda.

§ 69.

Vid tillsättning af läraretjänst vid folkskola, som är förklarad ledig, då denna stadga träder i tillämpning, förfares enligt dittills gällande bestämmelser.

§ 70.

Vederbörande domkapitel skola hålla hand däröfver, att de förändringar i gällande reglementen för folkskolor, som i denna stadga förutsättas och af de förändrade bestämmelserna i öfrigt påkallas, varda, så snart ske kan, genomförda; börande intill dess dessa förändringar ägt rum reglementenas hittills gällande föreskrifter, där de icke äro mot denna stadgas bestämmelser stridande, tillämpas.

Allmän motivering.

Enligt Kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 skall vederbörande kyrkostämma besluta öfver *Nu gällande föreskrifter.* folkskolans och därmed sammanhängande angelägenheter i distriktet. Den närmaste vården om och befattningen med folkskolan handhafves af det af kyrkostämman utsedda skolrådet, dock att tillsättning af folkskollärarebefattning sker å kyrkostämma.

För vissa större städer äro emellertid undantag gjorda från dessa allmänna, för hela riket gällande föreskrifter.

Så är numera stadgadt för *Stockholm* genom särskild lag angående folkskoleväsendet därstädes af den 15 maj 1903, att folkskoleväsendet i hufvudstaden med två här nedan angifna undantag utgör en för hela staden gemensam angelägenhet, hvilken staden såsom kommun har att vårda, i följd hvaraf kostnaderna för skolväsendet, med samma undantag, beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgadt.

Undantagsbestämmelserna afse:

1:o dispositioner och testamentsanslag med afseende å folkskoleväsendet, hvilka före 1904 års ingång blifvit eller därefter blifva ställda under öfverstyrelsens för folkskolorna eller skolråds förvaltning, om hvilka dispositioner och anslag skall gälla, hvad särskildt är eller varder stadgadt; och

2:o att församling, som icke till staden öfverlätit sina för folkskoleväsendets behof vid 1902 års slut upplåtna eller till upplåtelse afsedda fastigheter, är skyldig att fortfarande, intill dess en dylik öfverlåtelse kommit till stånd, för enahanda ändamål upplåta och underhålla samma fastigheter och byggnader eller ock, därest församlingen önskar använda dem för annat ändamål, tillhandahålla andra, af stadsfullmäktige godkända lokaler af motsvarande storlek.

Folkskoleväsendet handhafves af öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor jämte de territoriella församlingarnas skolråd.

Öfverstyrelsen, som utgöres af ledamöter, utsedda af skolråden, Stockholms stads konsistorium och stadsfullmäktige sålunda, att hvarje skolråd äfvensom konsistorium väljer en ledamot samt stadsfullmäktige bland stadens vid fullmäktigeval röstberättigade innebyggare öfver tjugofem år välja lika många ledamöter som hela antalet af de utaf skolråden valde, intager med afseende å folkskoleväsendet enahanda ställning, som åt de i gällande förordning om kommunalstyrelse i Stockholm omförmälda nämnder, hvar inom sitt område, finnes anvisad.

Öfverstyrelsen, som inom sig för hvarje år utser ordförande och vice ordförande, åligger:

att hafva det allmänna inscendet öfver de åt folkskolorna upplåtna lokaler;

att till stadsfullmäktige afgifva förslag i ärenden, som angå skolans fastigheter samt verkställande af större byggnadsarbeten;

att till stadsfullmäktige afgifva förslag till följande årets utgifts- och inkomststat för folkskoleväsendet, däri inbegripen aflöningsstat för stadens folkskoleinspektör, öfverstyrelsens tjänstebiträden samt lärare och lärarinnor vid folkskolan; och

att tillsätta ordinarie läraretjänst vid hufvudstadens folkskolor, antaga extra ordinarie och andra lärare samt i öfrigt fullgöra de åligganden, som enligt gällande instruktion och särskild stadga angående folkundervisningen tillkomma öfverstyrelsen.

Nu gällande instruktion för öfverstyrelsen är af Kungl. Maj:t utfärdad den 15 maj 1903.

Skolråd åligger att utöfva den vård om och befattning med folkskolan, som enligt de för Stockholm gällande författningar är åt skolråd uppdragen, samt att förvalta egendom och medel, som stå under skolrådets vård.

Särskild stadga angående folkundervisningen i Stockholm är af Kungl. Maj:t utfärdad den 8 nov. 1901.

Genom skrifvelse den 22 december 1906 har öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor hos Kungl. Maj:t gjort framställning om sådan ändring i dess sammansättning, att öfverstyrelsen måtte komma att bestå utaf ett bestämdt antal af 21 ledamöter, utsedda 1 af Stockholms stads konsistorium, 10 af skolråden och 10 af stadsfullmäktige, äfvensom därom att det måtte medgifvas öfverstyrelsen att åt delegerade inom sig uppdraga afgörandet af vissa angifna, smärre ärenden.

Folkskoleväsendet i *Göteborg* är ordnad genom en af Kungl. Maj:t den 11 december 1857 fastställd stadga. Enligt denna är folkskoleväsendet

i Göteborg likaledes en hela samhällets gemensamma angelägenhet, oberoende af den kyrkliga församlingsindelningen.

Kostnaderna för folkskoleväsendets ordnande och upprätthållande bestridas af medel, som anvisas af stadens innevånare på allmän rådstuga, numera af stadsfullmäktige.

För att öfver stadens folkskoleväsende hafva högsta uppsikten och i afseende därpå utöfva all den makt, som gällande författningar gifva församling och dess skolstyrelse, tillsättes en allmän folkskolestyrelse, som utgöres af stadens kyrkoherdar samt minst sju på allmän rådstuga, numera af stadsfullmäktige, valda medlemmar.

Skolstyrelsen tillkommer äfven rätt att tillsätta och att i laga ordning entlediga lärare.

Enligt beslut den 3 maj 1907 har Göteborgs allmänna folkskolestyrelse beslutat göra framställning om förändrad lagstiftning angående folkskoleväsendet i Göteborg, åsyftande att få till stånd, dels en särskild lag om Göteborgs folkskoleväsende, dels en särskild stadga angående folkundervisningen i Göteborg.

Enligt ett af folkskolestyrelsen godkänt förslag till dylik lag skulle folkskoleväsendet fortfarande utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, däröfver stadsfullmäktige hade att besluta.

Närmaste värden om och förvaltningen öfver folkskolorna skulle handhafvas af stadens folkskolestyrelse i enlighet med en af Konungen utfärdad stadga.

Folkskolestyrelsen skulle utgöras af 24 ledamöter, af hvilka kyrkoherdarna i stadens territoriella församlingar inom sig skulle utse 6 och de öfriga efter folkskolestyrelsens förslag väljas af stadsfullmäktige.

Enligt Kungl. bref den 8 april 1851 utgör *Malmö* i afseende på folkundervisningen ett enda skoldistrikt med ett för staden gemensamt skolråd, hvilket senare äfven enligt Kungl. bref den 30 oktober 1874 äger tillsätta lärare och lärarinnor vid folkskolorna.

Enligt Kungl. Maj:ts resolution den 19 februari 1864 skola i *Norrköping* folkskolans angelägenheter behandlas på en för stadens tre församlingar gemensam kyrkostämma, som då äfven utser skolråd för staden och därvid skall till ordförande i skolrådet utse en af stadens kyrkoherdar. Skolrådet har enligt Kungl. bref den 11 april 1867 att tillsätta lärare och lärarinnor vid folkskolorna.

I *Uppsala* är folkskoleväsendet grundadt på den s. k. Prins Gustafs folkskola, hvars styrelse utgöres af en direktion, bestående af ärkebiskopen, landshöfdingen, domprosten, två af akademistaten inom dess medlemmar valda personer, borgmästaren, en rådman och tre borgare samt

två å »sockenstämma», utan afseende å stånd valda ledamöter. Direktionen utnämner och afskedar lärare vid skolan.

Genom Kungl. bref den 4 sept. 1863 äro särskilda föreskrifter gifna rörande allmänna barnskolan i *Lund*, enligt hvilka Lunds domkyrkoförsamlings skolråd handhar skolans angelägenheter. Skolan står dessutom under biskopens särskilda tillsyn, hvarjämte en af akademiska konsistoriet och en af magistraten utsedd ledamot jämte skolrådet deltaga i vissa frågors afgörande.

*Föregående
ändrings-
förslag.*

Den 26 april 1895 uppdrog Kungl. Maj:t åt en särskild kommitte att utarbeta förslag till folkskolestadga för rikets större städer, hvilken kommitte den 6 december 1895 afgaf betänkande med förslag, dels till stadga angående folkundervisningen i vissa städer, dels ock förslag till förordning angående skollfullmäktige och skolstyrelse i vissa städer.

I sin allmänna motivering anför kommittén bland annat:

»Skall folkundervisningen ej förfela sitt ändamål, måste den ledas af sakkunskap och insikt i dithörande frågor. Dess angelägenheter måste handhafvas af personer, hvilka äga förmåga att bedöma de pedagogiska spörsmål, som i hvarje fall skola lösas. Undervisningen får icke planlöst anordnas och vara utsatt för tvära rubbningar och omkastningar utan måste följdriktigt utvecklas och alltid ledas efter en bestämd och noga genomförd plan. I en stor stad är kyrkostämman, som där oftast är sammansatt af en mängd olika element, till stor del af personer, som icke äga särskildt intresse för pedagogiska frågor, ej heller i sådana frågor äga nödig sakkunskap utan tilläfventyrs mången gång blott låta sig bestämmas af de siffror, som kostnaderna för undervisningsväsendet utvisa, icke en lämplig korporation för handläggning af folkskolans angelägenheter. Den växlande och oberäknliga majoriteten i en dylik kyrkostämma gifver anledning att befara, att skadliga omkastningar i organisationen skola inträffa. Då intet äfventyr finnes för utevaron från kyrkostämma, hvars medlemmar icke bära något ansvar för sina beslut, kan ett vaksamt och påpassligt fåtal genomdrifva ett förslag, som det verkliga flertalet inom församlingen eller skoldistriktet anser för skolväsendet skadligt eller rent af fördärfligt.»

I följd häraf ansåg kommittén lämpligast, att kyrkostämman i de större städerna ersattes af en särskild representation, som vore bättre kvalificerad att handhafva folkskolans angelägenheter.

»Fördelen häraf är», yttrade kommittén vidare, »att skolväsendet kommer att omhänderhafvas af de för detta ändamål lämpligaste och dug-

ligaste af samhällets medlemmar. Då representanterna i allmänhet väljas för en längre tid, hinna de sätta sig in i de frågor, som röra skolan. Härigenom kommer ledningen af skolans angelägenheter att besitta större sakkunskap, och faran för inkonsekvens och rubbningar i planen för undervisningen förminskas i väsentlig grad. Ett mindre antal, som ensamt har afgörandet af viktiga frågor i sin hand, känner mera sitt ansvar och fattar ej sina beslut utan moget öfvervägande af alla skäl, som tala för eller emot. Då beträffande en representation alltid kan föreskrivas, att ett visst antal af dess ledamöter skall vara tillstädes för att beslut skall kunna fattas, och då viten kunna stadgas för förfallolös utevaro, kan icke en minoritet inom representationen, som för tillfället bildar majoritet af de närvarande, fatta för skolan fördärflika beslut.»

När sedan frågan gällde att föreslå en för folkskoleväsendets öfvertagande lämplig representation i de städer, kommittens förslag afsägo, erinras först om att en sådan redan finnes, nämligen stadsfullmäktige, och att folkskoleärendena i Göteborg då redan öfverflyttats å denna myndighet. Kommitten ansåg dock för sin del stadsfullmäktigeinstitutionen olämplig att ersätta kyrkostämman. Stadsfullmäktige väljas ej, framhålles det, med särskild hänsyn till undervisningsfrågor, och då stadsfullmäktige i främsta rummet äro upptagna af en stor mängd borgerliga ärenden, som höra till deras handläggning, skulle skolans angelägenheter lätt kunna blifva tillbakasatta. Det vore ej heller lämpligt, framhåller kommittén vidare, att åt stadsfullmäktige öfverlåta skolbudgeten och åt en särskild skolstyrelse uppdraga de egentliga skolfrågorna, ty de ekonomiska och pedagogiska frågorna böra ej skiljas från hvarandra af det skäl, att de ofta äro af hvarandra beroende och därför helst böra behandlas i ett sammanhang och sålunda handläggas af samma myndighet. Att göra stadsfullmäktige till högsta lokala skolmyndighet vore för öfrigt i bestämd motsats till den princip, som hittills varit gällande i vårt land, och något sakligt skäl att frångå denna princip förelåge så mycket mindre, som folkskoleväsendet under den kyrkliga kommunens omvårdnad om dess angelägenheter nått den utveckling och höga ståndpunkt, som detsamma hos oss intoge. Slutligen vore det, enligt kommittens förmenande, obefogadt att på stadsfullmäktige öfverlåta handhafvandet af folkskolans angelägenheter af det skäl, att valrätt och valbarhet till stadsfullmäktige tillkomme jämväl främmande religionsbekännare och dem, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, hvilka icke ägde rösträtt å kyrkostämman.

Med hänsyn till hvad sålunda anförts föreslog kommittén inrättandet af en ny myndighet, *skolfullmäktige*, hvilken, liksom stadsfullmäktige utöfva allmänna rådstugans beslutanderätt i rent borgerliga ärenden, skulle

i afseende på folkskolans angelägenheter i hufvudsak komma att utöfva den beslutanderätt, som för närvarande tillhör kyrkostämman. Dessa skolfullmäktige skulle väljas af stadens vid kyrkostämman röstberättigade medlemmar. De skulle först och främst finnas i städer, som för närvarande utöfva sin beslutanderätt på två eller flera kyrkostämmor, för att där utöfva den gemensamma myndigheten för skolväsendet, som i dessa städer skulle blifva gemensamt för hela staden, men äfven i öfriga städer, som utöfva sin beslutanderätt å en kyrkostämman, men hvilkas innevånareantal hvar för sig uppginge till mer än 20,000 personer. Kyrkostämmans befattning med hithörande ärenden skulle sålunda liksom allmänna rådstugans i de städer, där stadsfullmäktige väljas, inskränkas till val af skolfullmäktige, dock att i stad, som bestode af två eller flera kyrkoförsamlingar, af hvilka någon genom gåfva eller testamente erhållit egendom eller medel med förbehåll, att de skulle användas särskildt för denna församlings skolväsende, sådan församling skulle, om den så önskade, äga att vårda och förvalta denna egendom och dessa medel.

Såsom redan är nämnt, skulle skolfullmäktige, enligt kommittens förslag, väsentligen träda i stället för kyrkostämman. Däremot skulle den närmaste förvaltningen af skolväsendet utöfvas af en skolstyrelse, som skulle hafva ungefär samma funktioner, som eljest tilkomma skolråd, samt därjämte rätt att tillsätta ordinarie folkskollärare.

Mot förslaget om införande af skolfullmäktige hade en ledamot af kommittén, d:r J. M. Ambrosius, reverterat sig under yrkande, att stadsfullmäktige måtte blifva den högsta lokala myndigheten för folkskolan i de städer, som förslaget afsåge.

Till stöd för sitt yrkande anförde reservanten hufvudsakligen,

att skapandet af en ny kommunal representation, lika talrik som stadsfullmäktige, skulle i åtskilliga städer komma att kännas betungande, enär tillgången på tillräckligt kvalificerade samhällsmedlemmar icke torde vara så riklig, att en dubbel uppsättning skulle kunna åstadkommas, i följd hvaraf det kunde komma att inträffa, att åtskilliga personer mot sin vilja skulle väljas till ledamöter både i stadsfullmäktige och skolfullmäktige, hvarigenom åter kunde förväntas täta afsägelser af de dugligaste och i kommunala värf mest anlitade ledamöterna, hvilka afsägelser komme att inverka ogynnsamt såväl på sakkunskapen hos skolfullmäktige som på kontinuiteten i deras verksamhet;

att de ekonomiska ärendena, som röra skolväsendet, kräfde en sådan art af sakkunskap, att den kunde påräknas hos stadsfullmäktige i lika hög grad som hos skolfullmäktige;

att, om stadsfullmäktige erhöle hand om skolväsendet och sålunda komme att behandla frågor om undervisning och organisation, skulle de väljande känna sig uppfordrade att vid valen till stadsfullmäktige taga hänsyn härtill och utse ett tillräckligt antal i skolfrågor sakkunniga personer;

att, om det vid behandling af vissa ärenden, till exempel mera omfattande organisationsförslag, ansåges, att sakkunskapen hos stadsfullmäktige vore otillräcklig, kunde det uppdragas åt en särskild beredning att inkomma med yttrande, hvarjämte skolstyrelsens ordförande och stadens folkskoleinspektör, där sådan finnes, kunde tillerkännas rätt att, äfven om de icke vore fullmäktige, vara tillstädes vid stadsfullmäktiges sammanträden och i öfverläggningarna deltaga; samt

att intet skäl finnes att befara, att folkskolan, om dess ärenden öfverlätes på stadsfullmäktige, skulle göras oberoende af kyrkligt inflytande, då de personer, som välja stadsfullmäktige, med få undantag vore desamma, som vore röstberättigade å kyrkostämman, och då prästerskapets befattning med folkskolan kunde bibehållas genom bestämmelser rörande skolstyrelsens sammansättning, hvartill komme att skolreglementenas giltighet vore beroende af domkapitlens stadfästelse.

I Göteborg vunnit erfarenhet hänvisade äfven, enligt reservantens mening, därpå att stadsfullmäktige i en stad lämpligen borde och kunde handhafva stadens folkskoleväsende.

Öfver kommittens förslag inhämtades af Kungl. Maj:t utlåtanden från vederbörande konsistorier, stadsfullmäktige i Göteborg m. fl. Sedan dessa yttranden inkommit, föranledde emellertid kommitteförslaget icke någon proposition till riksdagen.

I den nya stadga angående folkundervisningen i riket, som af Kungl. Maj:t utfärdades den 10 december 1897, upptogos emellertid en del af de bestämmelser, kommittén intagit i sitt förslag till stadga om folkundervisningen.

Vid 1896 års riksdag väcktes af herr L. A. Eklund motion om att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag måtte utarbetas och för Riksdagen framläggas till sådan ändring i kyrkostämmoförordningen, att inom rikets större städer kyrkostämmans beslutanderätt i ekonomiska ärenden måtte, om sådant af henne beslutas, öfverlätas åt en särskild institution, benämnd kyrkofullmäktige. Motionären, som sålunda önskade en särskild representation för handhavande af såväl kyrkans som skolans ekonomi, anförde såsom motiv för sin framställning i detta syfte ungefärligen detsamma, som af 1895 års kommitterade anförts och här ofvan relaterats rörande olämpligheten af kyrkostämmans beslutanderätt i fråga om skolväsendet.

Omedelbart efter det denna motion framkommit, väckte herr E. Hammarlund en motion, hvori han föreslog, att Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att förslag måtte utarbetas och för Riksdagen framläggas till sådan ändring i gällande författningar, att inom rikets större städer kyrkostämman må, om sådant af henne beslutas, kunna å stadsfullmäktige öfverlåta sin beslutanderätt i alla sådana ärenden, som röra folkskolebudgeten. De skäl, hvarmed detta förslag motiverades, voro i korthet följande.

Då stadsfullmäktige redan hade att besluta öfver större delen af den kommunala budgeten, vore det mest enkelt och praktiskt att låta samma myndighet hafva beslutanderätten äfven öfver skolbudgeten. Till följd af den växlande och oberäkneliga majoriteten å kyrkostämman i en stor stad vore ock stadsfullmäktige ett sannare uttryck för den inom kommunen rådande opinionen, än hvad kyrkostämman eller af densamma utsedde fullmäktige kunde blifva.

Genom att *en* myndighet hade så godt som hela den kommunala budgeten i sin hand, vore den i tillfälle att afväga de olika samhällsbehofven, och man riskerade då ej, att det ena blefve otillbörligt tillgodosedt på det andras bekostnad. I snart sagdt alla större städer i utlandet vore det ock stadsfullmäktige, som beslutade om folkskolebudgeten.

Lagutskottet afgaf gemensamt utlåtande angående ifrågavarande två motioner och anförde däri, bland annat, att det för större städer skäligen kunde betecknas såsom en mindre välbetänkt anordning att låta frågor af större vikt och omfattning, till hvilka kunde hänföras såväl frågan om folkskolebudgeten samt de flesta andra ekonomiska ärenden, finna sitt afgörande i en korporation så talrik och af så växlande kompetens som kyrkostämman. Hvarken den sakliga pröfningen af föreliggande frågor eller konsekvensen i behandlingen af desamma gynnades af det af erfarenheten bestyrkta faktiska förhållandet, att kyrkostämmorna besöktes af ett högst växlande antal röstägande, hvilket tillika merendels vore synnerligen ringa. Lagutskottet ville alltså förorda en förändring i den af motionärerna angifna riktningen, men fann sig icke böra ingå i närmare bedömande, huruvida eller i hvad omfång de till kyrkostämmans afgörande nu hörande frågor borde öfverlämnas till kyrkofullmäktige eller om särskildt frågor rörande folkskolan lämpligen kunde öfverlämnas till stadsfullmäktige eller till särskilda skolfullmäktige, hvarföre utskottet inskränkte sig till att föreslå, att Riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville underkasta frågan en allsidig utredning samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning gäfve anledning.

Då Riksdagens kamrar hvarken kunde enas om lagutskottets förslag eller om någon af de båda motionerna, föll hela frågan. Möjligen bidrog härtill att saken föreföll ny och outredd samt den omständigheten, att frågan gällde ett jämförelsevis litet antal stadskommuner och att de större städer, som önskade en förändring af gällande ordning, syntes hvar för sig kunna erhålla en sådan, utan att därtill behöfdes en generell lagstiftning.

Efter 1896 har frågan om folkskoleväsendets ställning i rikets större städer, med undantag för Stockholm, icke varit före i riksdagen.

För Stockholm åter hafva skolförhållandena ordnats genom lagen af den 15 maj 1903 och därmed sammanhängande författningar, för hvilka ofvan redogjorts.

Såsom af förestående framgår hafva de sträfvanden, hvilka hittills ägt rum för öfverflyttande till annan myndighet af kyrkostämmas beslutanderätt i folkskolans angelägenheter, icke ännu ledt till annat resultat än att en ny sakernas ordning införts i Stockholm och i Göteborg. I den senare staden är på sätt ofvan nämnts sedan år 1857 folkskoleväsendet lagdt under stadsfullmäktige och i Stockholm har från och med 1904 års ingång folkskoleväsendet och hvad därmed står i samband blifvit en för hela staden gemensam under stadsfullmäktiges omvårdnad ställd angelägenhet.

Nu föreliggande förslag.

Afven från andra större städer i vårt land hafva emellertid till Kungl. Maj:t under den senare tiden inkommit särskilda framställningar om att, hvad dessa städer anginge, folkskolans angelägenheter skulle öfverflyttas från kyrkostämman till stadsfullmäktige. Dylika framställningar hafva ingifvits den 20 januari 1906 från Norrköping, den 22 februari 1906 från Malmö, den 27 i samma månad från Lund, den 31 augusti 1906 från Jönköping, den 13 september 1906 från Linköping, den 12 januari 1907 från Örebro och den 9 mars 1907 från Gäfve. Üti de inkomna skrivelserna föreslås att hithörande frågor skola, efter mönstren från Stockholm och Göteborg, ordnas genom särskild lagstiftning för hvarje olika kommun.

De motiv, som anföras för ett upphörande af kyrkostämmas handhavande af folkskolans angelägenheter i ofvan omförmälda större städer, äro i allmänhet desamma som af 1895 års kommitte och sedermera i motionerna inom Riksdagen angifvits.

Stadsfullmäktiges öfvertagande af folkskoleväsendet.

Det torde ock numera allt allmännare erkännas, att, särskildt för stora stadssamhällen, kyrkostämman icke är en lämplig institution för handhafvandet och vården af folkskolans angelägenheter. Redan det stora antal röstberättigade, som har rätt att i de större städerna deltaga i kyrkostämma, uppgående t. ex. i Malmö till omkring 19,000, i Norrköping till omkring 11,000 o. s. v., hänvisar bjärt på olägenheten af dess förvaltning af folkskoleväsendet.

Med den betydelse folkskoleväsendet alltmera fått och får för samhället och de stora ekonomiska kraf det följaktligen ställer på de skattskyldiga, måste det blifva oafvisligt att i de större och medelstora städerna öfverlämna den högsta lokala myndigheten öfver folkskolans angelägenheter åt en representation.

I fråga om huru en sådan representation bör vara beskaffad kunna, såsom äfven hittills framkomna förslag gifva vid handen, trenne utvägar erbjuda sig. En vore att åt särskilda fullmäktige, *skolfullmäktige*, uppdraga församlingarnas beslutanderätt i hithörande ärenden, en annan att anordna en representation, *kyrkofullmäktige*, hvilken skulle öfvertaga kyrkostämmas allmänna befogenhet såväl i fråga om kyrkans som folkskolans angelägenheter och en tredje att till *stadsfullmäktige* öfverflytta folkskoleväsendet samt hvad därmed står i samband.

Obenägenheten för och olämpligheten af att för folkskolans angelägenheter tillskapa en *särskild* representation genom skolfullmäktige torde vara så stor, att ett återupptagande af 1895 års kommitteförslag härom icke bör ifrågasättas.

Icke heller har frågan om en kyrkofullmäktigeinstitution i kyrkostämmas ställe ännu så fortskridit, att därpå kan byggas något förslag i förevarande afseende. I hvarje fall torde den allmänna meningen gå i den riktningen, att, äfven om en dylik institution införes, den samma bör anordnas enbart för rent kyrkliga frågor. I Stockholm, där kyrkofullmäktige redan funnos införda för behandling i vissa fall af frågor rörande folkskolan, ansåg man sig icke heller böra vid upphäfvande af de särskilda kyrkostämmornas befattning med de egentliga folkskoleärendena utveckla kyrkofullmäktigeinstitutionen till en institution för det fullständiga öfvertagandet af dessa frågor utan föredrog att låta dem behandlas af stadsfullmäktige.

Det synes ock, som om vid en fullständigt fri pröfning af alla hithörande omständigheter de öfvervägande skälen tala för att stadsfullmäktige göras till högsta lokala myndighet öfver folkskolan i de fall, där denna myndighet icke anses längre böra ligga hos kyrkostämman. Folkskolans egen utveckling från en mera uteslutande kyrklig till en allt mer och mer borgerlig karaktär likasom angelägenheten däraf att i de samhällen, där

folkskolans budget spelar en stor och alltmåra betydande roll, frågor om folkskolebudgeten handläggas i ett sammanhang och med hänsyn till kommunala budgeten i öfrigt, tala afgjort för att folkskoleväsendet bör liksom andra närbesläktade frågor i de större stadssamhällena läggas under stadsfullmäktiges beslutanderätt.

Uti ofvan omnämnda framställningar från städerna Norrköping, Malmö m. fl. hafva ock vederbörande kyrkostämmor utan undantag hemställt om en sådan lösning af hithörande fråga. Uti de öfver dessa framställningar från stadsfullmäktige och länsstyrelser afgifna utlåtandena förordas likaledes en dylik anordning. Hvad åter angå domkapitlen hafva domkapitlen i Lund och Linköping förordat folkskoleärendenas öfverflyttande till stadsfullmäktige, under det att domkapitlen i Uppsala, Strängnäs och Växjö föreslagit inrättande af kyrko- eller församlingsfullmäktige samt folkskoleärendenas öfverflyttande till dessa.

De olika kyrkostämmorna hafva föreslagit, att förevarande fråga skulle ordnas genom en särskild förordning för hvarje särskildt stadssamhälle. För Göteborg, där såsom ofvan sagts en särskild författning om skolväsendet är gällande sedan år 1857, är ock, såsom redan tillförene anförts, förslag om en ny för Göteborg speciellt affattad lag i ämnet uppgjort af skolstyrelsen därstädes.

Om man nu ock för Stockholm, där äfven i öfrigt på det kyrkliga och kommunala området särskilda författningar äro gällande, funnit det lämpligast att ordna folkskoleväsendet genom en speciellt för hufvudstaden affattad lag, torde det icke vara behöfligt eller ändamålsenligt att fullfölja samma väg för hvarje annan stad, där man vill ordna beslutanderätten öfver folkskolans angelägenheter på samma grundval som i hufvudstaden. Lämpligare synes det vara att söka få till stånd en lag, så affattad att den kan tjäna till efterrättelse för alla de städer, utom Stockholm, där man vill åt stadsfullmäktige öfverlämna den högsta lokala vården och förvaltningen af folkskoleväsendet samt hvad därmed står i samband. Ur denna synpunkt är därför här framlagda lagförslag affattadt.

Hvad härefter beträffar frågan om en dylik lags tillämplighetsområde, må till en början erinras, hurusom 1895 års kommitte förslog, att kyrkostämmas beslutanderätt i folkskolans angelägenheter skulle upphöra för hvarje stad, som antingen bestode af två eller flera territoriella kyrkoförsamlingar eller af en territoriell kyrkoförsamling jämte en eller flera icke territoriella församlingar, som eljest skulle hafva eget skolväsende eller hvilken, ehuru den omfattade endast en kyrkoförsamling, hade minst 20,000 invånare, äfvensom för annan stad, därest Kungl. Maj:t på framställning af vederbörande sådant förordnade.

Lagens tillämplighetsområde.

Att för undervisningens behöriga och likformiga ordnande samt kostnadernas jämnare och rättvisare fördelning stad, som innesluter flere församlingar, bör hafva ett för hela staden gemensamt folkskoleväsende är påtagligt och äfven allmänt erkänt. Men detta är redan också i regel iakttaget och ordnad antingen genom de särskilda för vissa städer såsom Malmö och Norrköping vidtagna undantagsbestämmelser, för hvilka ofvan redogjorts, eller ock på grund af allmänna folkskolestadgans föreskrift där-om att två eller flera församlingar inom samma pastorat eller stad kunna förena sig om gemensamt skolråd och därmed komma att utgöra äfven ett gemensamt skoldistrikt.

Om det således ur synpunkten af det ändamålsenliga att stad med flera församlingar har gemensamt skolväsende icke synes nödvändigt att ovillkorligen föreskrifva, att ifrågavarande lag skall för sådan stad vara gällande, torde man icke heller, på sätt 1895 års kommitte föreslog, böra stadga, att lagen oeftergifligen skall vara gällande för stad, som uppnått visst innevånareantal, t. ex. 20,000. Utom att en dylik siffra alltid måste blifva mer eller mindre godtyckligt vald och att en sådan bestämmelse för med sig särskilda föreskrifter huru förhållas skall, om stads innevånareantal sjunker under det i lagen förutsatta, kan det ju alltid erinras mot en dylik bestämmelse, att förhållandena i en stad, som uppnått denna gräns, kunna vara sådana, att lagens tillämpning där mindre är af nöden än i stad, som står under gränsen, och att, om man lämnar den senare staden frihet att inordna sig under lagen eller icke, samma frihet bör lämnas äfven den förra.

Då man icke lär kunna eller böra nu ifrågasätta, att lagen ovillkorligen skall gälla en hvar stad, där stadsfullmäktige finnas, torde man alltså böra stanna vid att göra det beroende på hvarje sådant stadssamhälles framställning hos Kungl. Maj:t i saken och Kungl. Maj:ts efter samtliga vederbörandes hörande meddelade beslut i ämnet, huruvida lagen skall träda i tillämpning för ett stadssamhälle eller icke. En dylik regel medför ock den största enkelheten i hithörande föreskrifter, och synes en framställning i saken kunna hos Kungl. Maj:t göras såväl af kyrkostämman som af stadsfullmäktige.

På detta sätt inför man icke något som helst tvång i förevarande afseende utan låter saken bero däraf, huruvida något verkligt behof af den nya ordningen gör sig gällande å olika orter samt om detta behof är tillräckligt starkt att föranleda och motivera en framställning till och beslut af Kungl. Maj:t. På dessa grunder har förty § 1 i lagförslaget byggts.

Styrelse för
folkskolan.

Hvad härefter angår frågan huru styrelsen för folkskolan bör ordnas i de städer utom Stockholm, där folkskolväsendet sålunda öfverlämnas åt

stadsfullmäktiges handhavande, kunde det i första hand anses som en naturlig konsekvens, att stadsfullmäktige helt enkelt äfven i detta afscende trädde helt och hållet i kyrkostämmas ställe och att således skolrådet eller skolstyrelsen åtminstone i regel utsåges af stadsfullmäktige samt vederbörande kyrkoherde bibehölles såsom dess själfskrifne ordförande. En dylik konsekvens har man dock icke tagit i Stockholm och i Göteborg, där folkskolan redan är ställd under stadsfullmäktige. Tvärtom har man i dessa städer ändock velat bevara de kyrkliga församlingarnas inflytande på styrelsens för folkskolan sammansättning. Så har man, såsom äfven ofvan sagts, i Stockholm inrymt befogenhet för de olika territoriella kyrkoförsamlingarnas skolråd att utse lika många ledamöter i folkskolestyrelsen som stadsfullmäktige välja, hvarjämte Stockholms stads konsistorium utser en ledamot, och i Göteborg äro stadens samtliga kyrkoherdar själfskrifna ledamöter, under det stadsfullmäktige utse återstående antalet. I båda dessa städer utse skolstyrelserna själfva såväl ordförande som vice ordförande.

Uti de från Malmö, Norrköping, Jönköping och Lund hos Kungl. Maj:t gjorda framställningarna föreslå kyrkostämmornas majoritet, att skolstyrelsen skulle utses af stadsfullmäktige, men starka röster hafva äfven höjt sig för att kyrkostämmorna skulle bibehållas åtminstone vid något inflytande på folkskolestyrelsens sammansättning, så att en del af styrelsen framgent skulle utses å kyrkostämma. Framställningarna från Gäfle och Linköping afse att skolstyrelsen skulle utses till hälften å kyrkostämma och till andra hälften af stadsfullmäktige. Örebro kyrkostämma synes i sin framställning förutsätta, att någon ändring icke skulle ske i nu gällande regler för tillsättning af skolråd. Med undantag för Malmö göres i ifrågavarande framställningar icke något förslag om förändring i förut gällande föreskrifter angående ordförandeskapet i styrelsen för folkskolan.

Uti en till Kungl. Maj:t den 3 september 1907 inkommen skrivelse hafva åtskilliga representanter för folkskollärare i Sveriges större städer hemställt, att vid en eventuell öfverflyttning af folkskoleärendena från kyrkostämma till stadsfullmäktige halfva antalet ledamöter i skolstyrelsen fortfarande skulle utses å kyrkostämma, dock genom omröstning efter hufvudtal.

Det torde till en början vara själfallet, att, om folkskoleväsendet i en stad öfverflyttas från kyrkostämmas till stadsfullmäktiges handläggning, stadsfullmäktige böra hafva inflytande på sammansättningen af styrelsen för folkskolan, hvilken ju skall, bland annat, förbereda alla organisations- och byggnadsfrågor samt framlägga förslag till stat för folkskolan m. m. till stadsfullmäktiges pröfning och afgörande. Å andra sidan följer dock icke häraf med nödvändighet att stadsfullmäktige skola utse alla de valda ledamöterna i skolrådet eller skolstyrelsen. Äfven om kyrkostämmas be-

fattning i öfrigt med skolväsendet upphör, kan det befinnas lämpligt att låta densamma fortfarande utse en del af skolrådet eller skolstyrelsen. Sådant skulle framför allt kunna anses påkalladt med hänsyn därtill att målsmännen för barn i folkskolan därigenom skulle i viss mån få en direkt hand med i fråga om skolstyrelsens sammansättning samt på så sätt känna sig mera intresserade af och för folkskolans angelägenheter.

Den farhåga, som möjligen kunde uppstå mot att en del ledamöter i skolstyrelse, hvarom nu är fråga, skulle utses å kyrkostämman eller att på detta sätt folkskolläraryn skulle kunna utöfva ett obehörigt inflytande på sammansättningen af en styrelse, som dock bland andra uppgifter äfven har den att kontrollera och öfvervaka deras egen verksamhet, torde icke vara befogad. Hittills vunnit erfarenhet kan icke sägas gifva stöd åt en dylik fruktan. I hvarje fall blir faran i detta afseende betydligt reducerad mot nu, om kyrkostämmans val af skolstyrelse kommer att omfatta blott en del af skolstyrelsen, under det att kyrkostämman för närvarande väljer hela skolrådet, den själfskrifne ordföranden undantagen.

Det har därför syntts vara ett tillbörligt och lämpligt tillgodoseende af olika intressen samt ett behörigt afvägande mellan de gamla och nya förhållandena, om man stadgade, att stadsfullmäktige och kyrkostämman skola hvardera utse lika stort antal i styrelsen för folkskolan. En sådan föreskrift har därför i förslaget upptagits såsom den generella regeln.

Sedan skolrådsinstitutionens införande har gällt såsom allmän princip att kyrkoherden i församlingen eller den, som hans tjänst förrättade, skulle vara själfskrifven ordförande i skolrådet. Denna anordning, som har sin grund i folkskolans historiska uppkomst, kan vara fullt befogad, så länge folkskoleväsendet lyder under kyrkostämman, hvars ordförande kyrkoherden i församlingen eller hans ställföreträdare jämväl är. I de städer, där folkskoleväsendet hittills öfverflyttats till stadsfullmäktige eller Stockholm och Göteborg, har man lämnat skolstyrelsen öppet att själf utse ordförande, dock att dessa städers prästerskap, såsom ofvan anförts, i större eller mindre omfattning bibehållits vid säte och stämman i skolstyrelsen.

Uppdraget för kyrkoherden att i en stor stad med talrika folkskolor och folkskoleklasser vara skolstyrelsens ordförande kan utan tvifvel ställa sig mycket betungande, i all synnerhet om ålder eller ohälsa nedsatt hans krafter, och möjligt är, att skolstyrelsen inom sig har någon, som vore lämpligare än kyrkoherden till ifrågavarande uppdrag. Särskildt kan det vara mycket otjänligt att vid förfall för kyrkoherde dennes vikarie skall inträda såsom ordförande i skolrådet. Härigenom kan den viktiga befattningen komma att till skada för dess behöriga skötsel allt för mycket växla innehavare.

*Skol-
styrelsens
ordförande.*

Med afseende således å alla hithörande omständigheter har det synts böra lämnas skolstyrelsen öppet att i här afsedda städer själf utse ordförande och vice ordförande för hvarje kalenderår. Det torde följa af sig själf, att, där så finnes ändamålsenligt, församlingens kyrkoherde bibehålles vid ordförandeskapet.

Äfven om kyrkoherdes själfskrifna ordförandeskap i skolstyrelse i fall, hvarom nu är fråga, bör upphöra, torde det dock vara önskligt och angeläget, särskildt med hänsyn till kristendomsundervisningen och dess stora betydelse för folkskolan, att bibehålla stadsförsamlingens eller stadsförsamlingarnas prästerskaps rätt till ledamotskap i folkskolestyrelsen. Där endast en kyrkoherde finnes i en stad bör han själfallet vara ledamot i folkskolestyrelsen. Äro församlingarna i en stad flera med hvar sin kyrkoherde, torde det vara tillräckligt att, såsom i Stockholm, stadga, att vederbörande domkapitel skall utse *en* af dem till ledamot i skolstyrelsen. Att dessa val böra öfverlämnas åt domkapitlen, torde vara påkalladt af sakens natur och så mycket mera ändamålsenligt som i domkapitlens allmänna uppgift ligger att hafva en viss tillsyn öfver folkskolan och särskildt öfvervaka kristendomsundervisningen i församlingarna. Domkapitlet torde ock lättast vara i tillfälle att i förevarande fall göra det lämpligaste valet.

Såsom ofvan framhållits, gälla för närvarande alldeles särskilda bestämmelser i fråga om folkskolestyrelsens sammansättning i Göteborg och i Uppsala samt i vissa afseenden i Lund. Bestämmelserna härom äro gifna genom särskilda af Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter. Då det kan befinnas ändamålsenligt att för dessa städer och tilläfventyrs äfven för något annat stadssamhälle hafva speciella, från de allmänna afvikande stadganden i detta ämne, synes lagen böra lämna möjlighet härtill, och har i lagförslagets § 5 alltså inrymts befogenhet för Kungl. Maj:t att, där sådant af särskilda förhållanden påkallas, meddela speciella föreskrifter om folkskolestyrelsens sammansättning.

Särskilda undantagsstadganden.

Det har redan funnits af förhållandena oafvisligen påkalladt att i de större städerna i vårt land, icke blott Stockholm och Göteborg utan äfven Norrköping och Malmö, öfverlämna åt folkskolestyrelsen att tillsätta ordinarie lärareplats vid folkskolan. I de förslag till lag och folkskolestadga för hithörande städer, som här framläggas, hafva ock upptagits föreskrifter, som inrymma en dylik befogenhet åt en hvar skolstyrelse i dessa stadssamhällen. Det ligger nämligen i öppen dag, att val af ordinarie lärare i folkskolan icke bör bibehållas åt kyrkostämman i stad, där folkskoleväsendet öfverflyttas till stadsfullmäktiges beslutanderätt, äfvensom att dylika val icke lämpligen kunna eller böra företagas af stadsfullmäktige.

Utsträckning af skolstyrelsens befogenhet.

Särskild motivering till lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer.

Hvad angår de särskilda bestämmelserna i förslaget till lag angående folkskoleväsendet hafva dessa uppgjorts så mycket som möjligt efter mönstret af redan gällande lag för Stockholm samt innehållet i den för folkskoleöfverstyrelsen i hufvudstaden utfärdade instruktion. Det har nämligen ansetts ändamålsenligt att i själfva lagen intaga en del föreskrifter om skolstyrelsens konstituerande, protokollsföring hos densamma m. m., hvilka för Stockholm återfinnas i berörda instruktion samt för riket i öfrigt äro intagna i gällande kyrkostämmoförordnings stadganden om skolråd. Hvad hithörande bestämmelser i öfrigt angå torde här böra anmärkas allenast följande.

§ 1.

Till frågan om folkskolan har här äfven lagts ärenden, som röra uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn. Dessa senare ärenden synas så mycket hellre böra följa samma ordning som folkskoleangelägenheterna, som de i regel nu handhafvas af vederbörande skolråd eller skolstyrelse. Då denna anordning befunnits lämplig, torde det vara af vikt att sörja för att den för framtiden kan få bestå äfven i de städer, där folkskoleväsendet öfverflyttas till stadsfullmäktige. Den omständigheten, att barnavårdsärenden öfverflyttas till stadsfullmäktige, hindrar å andra sidan icke, att, om så befinnes tjänligare, en särskild barnavårdsnämnd utses.

§ 2.

Denna § motsvarar § 6 i gällande lag angående folkskoleväsendet i Stockholm samt afser att ordna förhållandena vid öfvergången till den nya ordningen. Bestämmelserna torde vara påkallade af sakens egen natur.

§ 3.

På sätt nedan närmare utvecklas har det befunnits ändamålsenligast, att en särskild folkskolestadga blifver gällande för städer, där denna lag får sin tillämpning, likasom en sådan särskild stadga gäller för hufvudstaden.

§ 4.

Då styrelsen för folkskolan i de städer, som i lagen afses, skulle erhålla en i viss mån olika ställning mot skolråden i allmänhet, har det befunnits önskligt att gifva denna styrelse en särskild benämning, och har såsom sådan här upptagits ordet »skolstyrelse».

§ 5.

Om innehållet i denna § är här ofvan utförligare taladt. Här må endast framhållas att, för den händelse i framtiden kyrkofullmäktige skulle i ett eller flera af hithörande stadssamhällen träda i kyrkostämmas ställe, det torde falla af sig själf, att kyrkostämmas rätt att välja ledamöter i skolstyrelse då öfvergår på kyrkofullmäktige.

I enlighet med de nu gällande allmänna föreskrifterna om valperiod för skolrådsledamot har här intagits bestämmelse, att valet skall afse en period af fyra år och har denna tid ansetts böra gälla äfven för ledamot, som väljes af domkapitel. Likaledes har efter nu gällande föreskrifter om val af suppleanter i skolråd här upptagits motsvarande bestämmelser allenast med den ändring, som påkallas däraf att valen skola ske dels af stadsfullmäktige och dels å kyrkostämma.

För ledamöter, som utses af stadsfullmäktige, har det ansetts, att valbarhetsbestämmelserna böra affattas i likhet med hvad som enligt lagen den 7 juli 1905 gäller för Stockholm.

Härigenom göres väl möjligt att i motsats mot hvad nu är fallet, då val af skolråd sker å kyrkostämma, till ledamot af folkskolestyrelsen välja jämväl främmande trosbekännare och den, som anmält sig till utträde ur svenska statskyrkan. Men då sådana personer ju, likasom andra samhällsmedlemmar, kunna hafva sina barn i folkskolan och få genom sina skatter bidra till folkskoleväsendet, torde det icke vara på sin plats att utesluta dem från valbarhet till ledamöter i folkskolestyrelsen. Då det dessutom är stadsfullmäktige, som skola förrätta valen, lär man icke behöfva befara några ytterligheter i dessa afseenden.

För ledamöter i skolstyrelsen, som fortfarande skulle utses å kyrkostämma, hafva bestämmelserna om valbarhet ansetts böra så nära som möjligt ansluta sig till dem, som upptagits beträffande valbarhet för de af stadsfullmäktige utsedda ledamöterna. De ändringar i sak, som härigenom skett i nu gällande föreskrifter, bestå egentligen däri att den, som tillhör kyrkoförsamlingens redovisningsskyldiga och aflönade betjante, äfven skulle kunna väljas till ledamot i skolstyrelsen. Mot denna och öfriga

obetydliga förändringar torde emellertid någon befogad erinran ej vara att göra.

Såsom ofvan nämnts, afse inledningsorden till § 5 att lämna öppet att för städer, där redan bestående förhållanden nödvändiggöra *särskilda* föreskrifter om skolstyrelsens sammansättning, sådana må kunna meddelas af Kungl. Maj:t.

§ 6.

Såsom förut anförts, har det ansetts lämpligast, att skolstyrelsen själf för hvarje kalenderår utser ordförande och vice ordförande.

I senare delen af denna § har hufvudsakligen efter mönstret af det förslag, som i samma ämne framkommit från folkskoleöfverstyrelsen i Stockholm, intagits föreskrifter, åsyftande att bereda möjlighet för skolstyrelse att till lättnad för dess arbeten kunna öfverlämna vissa ärenden åt afgörande af delegationer eller nämnder. Med de restriktioner, som i dessa afseenden föreslagits, torde några missförhållanden icke vara att befara af ett sådant medgifvande. Naturligtvis får ett dylikt medgifvande sin hufvudsakliga betydelse för de mycket stora stadssamhällena.

§ 7 – 10.

De i dessa §§ intagna föreskrifter äro upptagna dels från den för hufvudstaden gällande lagstiftning om folkskoleväsendet, dels från den allmänna kyrkostämmoförordningen samt torde icke erfordra någon närmare motivering.

§ 11.

I denna § hafva intagits de allmänna föreskrifter, som ansetts erforderliga för att ordna dels den nya skolstyrelsens ställning till stadsfullmäktige, dels ock dess allmänna förhållande till folkskoleväsendet och om detsamma utfärdade författningar.

Hvad *öfvergångsföreskrifterna* beträffar har det ansetts vara mest på sin plats att, äfven om lagen i öfrigt med ett visst kalenderår träder i tillämpning för en stad, dock låta revisionen af folkskoleväsendets räkenskaper för närmast föregående året försiggå i dittills gällande ordning,

isynerhet som revisorer för det senare årets räkenskaper ju redan äro vid det förra årets ingång utsedda. För följande år skulle revisionen åter försiggå, på grund af stadgandet i första stycket af § 11, enligt de regler, som gälla andra under stadsfullmäktige stående verk och styrelser.

Med tillsättning af folkskolläraretjänst, som är förklarad ledig, då denna lag träder i tillämpning för en stad, har ock synts lämpligast att förfara enligt förut gällande stadganden.

Från åtskilliga håll har föreslagits att, om folkskoleväsendet öfverflyttas till stadsfullmäktige, skolstyrelsens ordförande samt vederbörande folkskoleinspektör, äfven om de icke äro stadsfullmäktige, skulle äga att närvara vid stadsfullmäktiges behandling af folkskolefrågor med rätt att i öfverläggningarna, men naturligtvis ej i besluten, taga del.

Då emellertid detta förslag berör ett ämne, som angår formerna för stadsfullmäktiges förhandlingar och som bör lösas med hänsyn ej blott till folkskolestyrelsens ärenden utan äfven med afseende å frågor från andra verk och styrelser, hvilka höra under stadsfullmäktige, har förslaget icke ansetts kunna i detta sammanhang här upptagas.

Förslaget till ändrad lydelse af § 2 i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn den 13 juni 1902.

Då i § 6 af förslaget till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer det inrymts befogenhet för folkskolestyrelse att åt särskild delegation inom sig öfverlåta vissa ärenden, har detta ansetts böra gälla äfven barnavårdsärenden. Häraf torde emellertid påkallas en ändring i § 2 af lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn. En dylik ändring har ock öfverstyrelsen för Stockholms folkskolor i enahanda syfte för sin del redan hos Kungl. Maj:t föreslagit.

Ett förslag till tillägg i nämnda § har därför här upptagits.

Förslaget till folkskolestadga för vissa städer.

Skulle förslaget till lag angående folkskoleväsendet i vissa städer blifva antaget, så följer däraf att Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående folkundervisningen i riket icke kan i oförändradt skick tillämpas i dessa städer, utan att delvis andra bestämmelser äro af nöden.

*Formen för
en dylik
stadga.*

Vid utarbetandet af dessa bestämmelser kunna olika förfaringsätt väljas. Ett sätt är att i den för hela riket gällande eller allmänna folkskolestadgan verkställa en omformulering af vissa uttryck och stadganden samt här och där foga till nya moment, så att den kan blifva afpassad efter såväl de förhållanden, hvilka komma att inträda i de städer, där folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige, som efter förhållandena i öfriga skoldistrikt. Detta har dock den olägenheten med sig, att den allmänna folkskolestadgan skulle blifva ytterst svårhandterlig för dem, som skola tillämpa densamma, därigenom att vissa bestämmelser skulle gälla för en ort och andra för en annan. Det är icke heller uteslutet, att i detta fall villrådighet kan uppstå om hvilka bestämmelser, som i ena och andra fallet skola efterlefas, helst som skolstyrelsen i vissa städer ej blott kommer att vara likställd med skolråden i öfriga delar af landet utan i vissa fall äfven kommer att öfvertaga en del af den eljest kyrkostämma tillkommande beslutanderätten.

Ett annat sätt är att sammanföra de nya bestämmelserna i ett supplement till den allmänna folkskolestadgan. Härigenom gäfves nog mera ordning och reda åt stadgan, men därmed undanröjdes icke helt och hållet tviflet om hvad som skall vara gällande föreskrift här och hvad som skall vara gällande föreskrift där. Genom en dylik åtgärd ökades tvärtom dessa tvifvel, då man i de städer, där de nya förhållandena skola tillämpas, finge så godt som tre författningar att ställa sig till efterrättelse, nämligen dels lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer, dels stadgan för folkundervisningen i riket och dels supplementet till nämnda stadga.

Ett tredje tillvägagångssätt är att uppgöra en särskild folkskolestadga för ifrågasatt städer. En sådan åtgärd har också tidigare varit ifrågasatt.

Sälunda väcktes vid 1893 års riksdag af herr E. Hammarlund motion, däri hemställdes att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utarbetandet af en fullständig folkskolestadga, afpassad för våra större städer samt afsedd att tillämpas i de städer och möjligen större landskommuner, som däraf ville begagna sig. I motionen anfördes bland annat, att åtskilliga af de i folkskolestadgan förekommande allmänna bestämmel-

serna icke lämpade sig för de större städerna. Åtskilliga af dessa hade därför hvar för sig sett sig nödsakade att hos Kungl. Maj:t begära särskilda stadgar för sitt folkskoleväsende. Då emellertid dessa särskilda stadgar i allmänhet blott innehölle sådana bestämmelser, i hvilka afvikelser skett från den allmänna folkskolestadgan, så följde däraf att såväl de särskilda stadgandena som den allmänna folkskolestadgan skulle tillämpas. Härvid vore man utsatt för åtskilliga olägenheter och blefve i många fall tveksam om hvad som verkligen vore gällande folkskolestadga för det ifrågavarande skoldistriktet. Att det för lärare och skolråd under sådana förhållanden blefve ganska vanskligt att hålla reda på sina skyldigheter och och rättigheter låge i öppen dag.

Lagutskottet, till hvars behandling motionen hänvisades, fann sig icke kunna dela motionärens uppfattning, att de af honom åberopade olägenheterna skulle i afsevärd mån undanröjas, därigenom att en fullständig folkskolestadga blefve gällande för större kommuner, utan afstyrkte motionen. Riksdagens beslut utföll äfven i enlighet med lagutskottets utlåtande.

År 1895 uppdrog Kungl. Maj:t, såsom ofvan anförts, åt vissa kommitterade att uppgöra förslag till särskild folkskolestadga för rikets större städer. Ur den motivering, som dessa kommitterade fogat till sitt förslag, må följande anföras:

»Förhållandena i åtskilliga städer äro så olika dem, som råda i landet i öfrigt, att däraf i dessa städer med nödvändighet betingas i många stycken andra bestämmelser rörande folkskoleväsendets anordning än de, som gälla för folkskolan i öfriga delar af landet. — — — — —

Det stora barnantalet i vissa städer och de förhållanden, under hvilka dessa lefva, och hvilka öfva inflytande på folkskolans undervisning, barnens skolgång m. m., nödvändiggöra ock en särskild anordning af folkskoleväsendet därstädes. — — — — —

Till följd af de mera invecklade och omfattande förhållandena i städerna antaga därstädes både skolans ekonomi och administration större omfattning, och de organ, som skola besörja dessa angelägenheter, måste därför blifva mera komplicerade än på landet. Styrelsen och förvaltningen kunna ej öfverlämnas åt en enda myndighet utan måste fördelas på flera myndigheter och tjänstemän.

Med afseende å dessa förhållanden kräfväs särskilda bestämmelser rörande folkskoleväsendet i åtskilliga städer, antingen sålunda att helt och hållet nya stadgar utfärdas för vissa städer och för öfriga delar af landet, eller ock så att undantag för en eller flera städer medgifvas från de allmänna bestämmelser rörande folkskoleväsendet, som gälla för landsbygden och öfriga städer.

I flera främmande länder har det funnits nödigt att inslå på den första af dessa utvägar. Så hafva t. ex. af våra grannländer Norge en »Lov om Folkeskolen paa Landet» och en »Lov om Folkeskolen i Kjøbstæderne» samt Danmark särskilda författningar beträffande folkskoleväsendet i Köpenhamn och särskilda bestämmelser för folkskolorna i de öfriga delarna af landet, och i den allmänna folkskoleförordningen för Finland finnes en afdelning omfattande särskilda bestämmelser för städerna.

Hos oss gäller vår nuvarande folkskolestadga — — — för hela riket, såväl städer som landsbygd, men vissa undantag äro dock medgifna från den allmänna stadgans bestämmelser. I slutet af stadgan finnes nämligen den föreskrift inryckt, att utan hinder af dessa bestämmelser skall gälla hvad för särskilda orter är eller kan varda annorlunda föreskrifvet. Dylika undantagsbestämmelser finnas äfven för närvarande för åtskilliga städer, nämligen Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Lund, hvilka på därom gjorda ansökningar fått tillstånd att i ett eller annat hänseende ordna sitt skolväsende på ett från den allmänna folkskolestadgans bestämmelser afvikande sätt. Antagligt är att framdeles ännu flera af de större städerna skola vilja begagna sig af den utväg, folkskolestadgan sålunda lämnat, för att gifva sitt skolväsende en efter omständigheterna mera lämpad organisation än som kan erhållas med tillämpning af de allmänna bestämmelserna, i hvilken händelse ännu flera undantagsstadganden, olika för olika orter, skulle komma att finnas. — — — — —

Folkskoleväsendets utveckling kräfver, att äfven hos oss för städerna i allmänhet eller åtminstone för de städer, som hafva ungefär likartade förhållanden, en särskild gemensam stadga utfärdas, hvilken innehåller alla skolväsendet rörande bestämmelser — — — —. Behovvet af en dylik särskild och fullständig stadga har ock under senaste tiden mer och mer gjort sig gällande och hafva framställningar i sådant syfte äfven från åtskilliga håll blifvit gjorda.»

Mot det förslag, som 1895 års kommitte framlade till särskild folkskolestadga för vissa städer, restes icke några invändningar af betydelse, men då kommittens förslag till förordning angående skolfullmäktige fick förfalla, kom icke heller någon särskild folkskolestadga för vissa af rikets städer till stånd.

I den allmänna folkskolestadga, som utfärdades år 1897, upptogs emellertid flera bestämmelser ur kommitterades förslag, hvarigenom de rådande olägenheterna för de större städerna i väsentlig mån mildrades. Att denna åtgärd dock icke var tillfyllest visas däraf att Stockholm år 1901 begärde förnyad *särskild* stadga för sitt folkskoleväsen, hvilket också erhöles. Förslag till en sådan folkskolestadga för Göteborg är ock i sam-

manhang med det förut omförmälta förslaget till lag angående folkskoleväsendet i Göteborg utarbetadt för att Kungl. Maj:ts pröfning och stadfästelse underställas. Otänkbart är icke att flera andra städer snart nog komma efter med begäran att blifva tillerkända samma förmån, så t. ex. Uppsala, som redan äger en särskild stadga för »Prins Gustafs folkskola» af år 1829. Följden skulle blifva att vi slutligen finge en hel mängd folkskolestadgar.

För att förekomma detta och förebygga den splittring, som här af skulle blifva en följd, synes det lämpligt, att en särskild folkskolestadga utfärdas för de städer, som känna behof af en sådan. Rätta tidpunkten härför torde vara inne just nu, då det gäller att öfverflytta folkskoleväsendets handhafvande från kyrkostämman till stadsfullmäktige; och har därför här framlagts förslag till en sådan stadga.

Detta förslag gör dock ingalunda anspråk på att i sitt nuvarande skick utgöra en folkskolestadga, som är fullständigt afpassad för de städer, hvilka skulle komma att tillämpa densamma, ty i detta sammanhang har icke kunnat föreslås andra ändringar i det bestående än sådana, som blifvit en följd af lagförslaget om folkskoleväsendets öfverflyttande från kyrkostämman till stadsfullmäktige i vissa städer eller som haft till mål att bringa folkskolestadgans föreskrifter i öfverensstämmelse med de i dessa städer rådande förhållanden. Något uppdrag att pröfva öfriga önskemål, som kunna ställas å en dylik stadga, har nämligen icke nu förelegat. Förslaget till folkskolestadga för de städer, i hvilka folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige, har sålunda tillkommit på det sätt, att ur den allmänna folkskolestadgan medtagits allt, som har eller kan tänkas hafva tillämpning i de städer, där den nya stadgan kan komma att lända till efterrättelse, hvarpå till detta fogats sådana bestämmelser, som påkallas af den föreslagna förändringen i folkskoleväsendets handhafvande.

De bestämmelser i den allmänna folkskolestadgan, hvilka *icke upptagits* i förslaget till den särskilda stadgan på den grund att de här sakna betydelse, röra mindre folkskolor, flyttande skolor, sådana skolor, som omfatta småskoleafdelning och folkskoleafdelning, undervisade af samma lärare, husfädersskolor, högre folkskolor, roteförhör, periodläsning, kyrkostämmans beslut angående nytt reglemente, anmälan till kyrkostämman vid lärares skiljande från tjänsten och lärares förflyttning i skoldistrikt på landet, om hvilka ämnen bestämmelser finnas i den allmänna stadgan § 1 mom. 2, §§ 3 och 4, § 5 mom. 5, § 9 mom. 1, § 10 mom. 4 senare delen, § 13 mom. 2, § 14 mom. 3 tredje, fjärde och femte styckena, § 15 mom. 2 andra stycket, § 22 mom. 5, § 24 mom. 2, § 32 sista stycket, § 33 mom. 2 och § 57 mom. 2.

Föreliggande förslag till särskild stadga för vissa städer.

Likaledes hafva bestämmelserna om förening af organist- och klockaresyssla med folkskollärarebefattning (§ 27) fått utgå, när i stad, som är af den storlek, att stadsfullmäktige där måste finnas, de förra tjänsterna hafva en sådan omfattning, att de kräfva särskild person eller särskilda personer för deras rätta skötsel, och att deras handhafvande af lärare skulle allt för mycket inkräkta på dennes förmåga att fylla sina plikter som lärare. Där en sådan förening i stad, som öfvergår att tillämpa den föreslagna folkskolestadgan, förefinnes, bör gifvetvis ingen rubbning af bestående förhållanden äga rum, förrän tjänstgörande läraren afgår från befattningsarna. Fördenskull har under § 27 intagits en öfvergångsbestämmelse angående denna sak. Anmärkas bör dock, att om *lärarebefattning* ej må vara förenad med organist- eller klockaresyssla, detta icke innebär att en lärare skall vara förbjuden innehafva sådan syssla, för den händelse skolstyrelsen skulle finna, att detta kan ske utan åsidosättande af lärarekallet. I sådant fall må lärare innehafva dylik befattning lika väl som annat uppdrag, hvilket icke lägger hinder i vägen för behörigt utöfvande af hans läraretjänst.

De *nya* eller *ändrade* bestämmelser, som tillkommit med anledning af lagförslaget äro följande:

Namnet skolråd har, såsom förut anförts, blifvit utbytt mot namnet skolstyrelse, när styrelsen för skolorna i de städer, hvarom här är fråga, icke blott skulle komma att väljas på annat sätt utan äfven delvis få en mera vidsträckt befogenhet än skolrådet i öfriga skoldistrikt.

Den organisatoriska förvaltningen af folkskoleväsendet har i vidsträcktare mån lagts i skolstyrelsens händer, än hvad fallet är med skolrådet. Sålunda har den kyrkostämman eljest tillkommande myndigheten att afgöra, hvilka slags lärare som skola anställas i småskola eller sådan skola motsvarande klasser i folkskola (§ 2 mom. 2), att bestämma angående lärotider (§ 15), tillsättning af ordinarie läraretjänst (§§ 19—22), åldern för barnens intagning i skolan (§ 35 mom. 2), huru ofta nybörjare skola intagas i skolan (§ 40), fördelning och användande af vissa skolväsendet tillfallande inkomster (§ 60) och utgifvande af berättelse om folkskolans verksamhet (§ 66) öfverlätits på skolstyrelsen. Anledningen härtill är den, att skolstyrelsen bör uti dessa ting äga den bästa sakkunskapen och vara mest omdömesgill. I alldeles särskild grad gäller detta tillsättningen af ordinarie lärare.

Till hvad härom i den allmänna motiveringen anförts, må här läggas följande speciella synpunkter. Den pröfning af de sökandes meriter och lämplighet för tjänsten, som alltid måste ske för att utröna, hvilken som i första hand bör komma i fråga vid tjänstens tillsättning, måste ju under

alla förhållanden verkställas af skolstyrelsen, och någon grundligare eller mera tillförlitlig granskning i detta fall kan naturligtvis ej åstadkommas af en mera talrik korporation. Skolstyrelsen har till uppgift att vårda sig om skolväsendet och på allt sätt söka befrämja detsamma. Det bör därför ligga i skolstyrelsens intresse att söka få de bästa lärarekrafter, som stå till buds. Men är skolstyrelsen bäst skickad att *föreslå* den lämpligaste bland ett antal sökande och bör den lämpligaste erhålla platsen, då ligger det ingen mening uti att icke också ombetro skolstyrelsen att *tillsätta* tjänsten i fråga. En sådan rätt äger skolrådet beträffande biträdande och extra ordinarie lärare, småskollärare och vikarier enligt §§ 23—25 i allmänna folkskolestadgan, hvilken rätt äfven skulle tillkomma skolstyrelsen. Då det anses lämpligt, att skolstyrelsen tillsätter dessa, bör äfven skolstyrelsen berättigas tillsätta alla lärare vid skolan, således äfven ordinarie folkskollärare. I de inkomna framställningarna från vissa städer, hvarom meddelats i den allmänna motiveringen, har också stor vikt lagts på att en sådan rätt blefve skolstyrelsen tillerkänd.

I anslutning härtill hafva också §§ 19—22 angående val af ordinarie folkskollärare blifvit affattade.

En omarbetning har ock i förslaget ägt rum af allmänna folkskolestadgans bestämmelser i § 1 rörande antalet skolor och antalet ordinarie lärare vid dessa. Den gamla bestämmelsen, att »vid hvarje folkskola skall minst en lärare vara anställd såsom ordinarie», är ju rätt tydlig, då det gäller förhållandena på landsbygden och i de mindre städerna, men måste vara högst olämplig för de större städerna, där det har sig svårt att afgöra, hvad begreppet skola skall innebära, helst som ingenting nämnes härom i de allmänna skolförfattningarna. Man har därför flerstädes i skolreglementet infört bestämmelse om att en viss procent af lärarepersonalen skall hafva ordinarie anställning. Det har i anslutning härtill ansetts lämpligt att här ändra den gamla bestämmelsen i öfverensstämmelse härmed och har på grund häraf, i likhet med hvad 1895 års kommitterade föreslagit, hemställts att minst tre fjärdedelar af de vid folkskolan anställda lärarne skola vara ordinarie.

Öfriga afvikelser från den allmänna folkskolestadgan gälla § 36 om upprättande af förteckning öfver skolpliktiga barn samt §§ 57 och 58 om den ekonomiska förvaltningen.

Kyrkostämmans beslutanderätt i fråga om medel till en högre afdelning af folkskolan och till ersättningsskola (§ 5), till folkskoleinspektör och öfverlärare (§ 8 mom. 4) samt om anskaffande och underhåll af folkskolelokaler (§ 53) har i öfverensstämmelse med förslaget till lag hänförs till stadsfullmäktige.

Till § 63 har fogats den bestämmelsen, att då någon af församlingens lärare funnit anledning till anmärkning med hänsyn till förhållandena i någon skola och gjort anmälan härom, han må närvara vid det skolstyrelsesammanträde, då detta ärende förekommer till behandling, samt få sin mening till protokollet antecknad. Ett dylikt medgifvande bör i och för sig vara ägnadt att skänka en bättre utredning af de angelägenheter, som på detta sätt framföras till skolstyrelsen, och kan för öfrigt anses berättigadt, då prästerskapets inflytande på skolans ledning blifvit i väsentlig mån begränsad, i synnerhet i städer, som omfatta flera församlingar.

Uti § 69 har efter mönstret af motsvarande § i 1897 års allmänfolkskolestadga ansetts böra föreskrifvas, att tillsättningen af en lärarea tjänst, som är ledigförklarad, då denna stadga träder i tillämpning uti en stad, skall ske efter äldre stadganden, hvilken föreskrift i öfrigt äfven återfinnes i öfvergångsstadgandena till lagen.

Antalet paragrafer i det föreliggande stadgeförslaget är detsamma som i den allmänna folkskolestadgan och motsvarande paragrafer hafva likaledes med undantag för §§ 3, 4 och § 58 ett motsvarande innehåll.

*Allmänna
folkskole-
stadgan.*

Skulle förestående förslag till skolstadga blifva antaget, kan det ifrågasättas, om icke § 19 mom. 4 och § 28 andra stycket i den allmänna folkskolestadgan böra erhålla samma affattning som motsvarande delar i stadgan för städerna. I frågans nuvarande läge har emellertid ej ansetts lämpligt att framlägga något definitivt förslag härom.

Särskild mening af K. E. Edlund.

Enligt folkskolestadgans 63 och 51 §§ åligger det prästerna och således i främsta rummet kyrkoherdarna att utöfva en sorgfällig uppsikt öfver kristendomsundervisningen i distriktets skolor och sörja för god skolgång. Det ligger i sakens natur, att kyrkoherden lättast och till största gagn för skolan kan fullgöra denna skyldighet, om han är ledamot af skolans styrelse. En följd häraf är att icke blott kyrkoherden i stad, där blott en sådan finnes, utan ock samtliga kyrkoherdar i städer med flera församlingar skulle vara ledamöter i skolstyrelsen. Så har man ock i regeln tänkt sig förhållandet i de städer, som till Kungl. Maj:t inkommit med framställningar om lagliga bestämmelser rörande skolärendenas öfverflyttande å stadsfullmäktige.

Emot samtliga kyrkoherdars själfskrifvenhet i skolstyrelsen i städer med flera församlingar kan dock invändas, att då proportionen mellan de själfskrifna och valda ledamöterna i skolstyrelsen själfsgadt bör vara sådan, att de senare utgöra majoritet, skolstyrelsen blir en stor och svårhandterlig korporation i de städer, där, såsom exempelvis i Göteborg, kyrkoherdarna redan nu äro många och säkerligen inom kort blifva ännu flera.

Erkännande riktigheten af denna invändning, förmenar jag dock, att ingen svårighet i förevarande fall uppstår, om åtminstone trenne kyrkoherdar få säte och stämma i skolstyrelsen, hvarigenom skulle erhållas ett förstärkt målsmanskap för kristendomsundervisningen; och skulle dessa trenne prästerliga ledamöter på förut anförda skäl utses af vederbörande domkapitel.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag härmed föreslå, att § 5 i förslag till lag för skolväsendet i vissa städer erhåller följande lydelse:

Där ej för särskild stad Konungen annorlunda förordnat, utgöres skolstyrelsen af stadens kyrkoherde eller kyrkoherdar, om dessa äro två eller tre, men där flera än tre kyrkoherdar finnas af trenne bland dessa, som af vederbörande domkapitel utses, samt ett jämnt antal — — — — — om ledamot är stadgd.